

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Ústav sociální práce

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Bakalářská práce

Autor: Natálie Nefe
Studijní program: B0923P240001 Sociální práce
Studijní obor: Sociální práce – specializace Sociální práce ve veřejné správě
Forma studia: Kombinované
Vedoucí práce: Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.

Hradec Králové, 2024

Zadání bakalářské práce

Autor:	Natálie Nefe
Studium:	F21BK0139
Studijní program:	B0923P240001 Sociální práce
Studijní obor:	Sociální práce ve veřejné správě
Název bakalářské práce:	Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi
Název bakalářské práce AJ:	Social activation services for families with children

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Bakalářská práce se zabývá sociálně aktivizačními službami pro rodiny s dětmi. Sociálně aktivizační služby pomáhají rodinám s nezletilými dětmi zvládat a navrhovat řešení k jejich nepříznivé sociální situaci. Tuto službu lze poskytovat v přirozeném prostředí klienta a dosáhnout tak potřebných změn ve prospěšném fungování rodiny. Práce se skládá ze dvou částí: teoretické a praktické. Teoretická část práce obsahuje popis rodiny, funkce a dysfunkce rodiny. Dále se zaměřuje na sociální službu její metody a etický kodex sociálního pracovníka. V praktické části práce zjišťují pohled sociálních pracovníků v sociálních službách na fungování rodin a jejich začleňování se do společnosti. Strategie - metoda rozhovoru, kvalitativní výzkumná strategie

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. Čtvrté, přepracované a rozšířené vydání. Praha: Portál, 2016. ISBN 978-80-262-0982-9 Jak se vyrábí sociologická znalost. Disman, Miroslav. témata: sociologie. brožovaná, 374 str., 4. vydání vydáno: červenec 2011. ISBN: 978-80-246-1966-8 KOZLOVÁ, L. Sociální služby. Praha: Triton: 2005. ISBN 80-7254-662-7, ŠRAJER, J. MATĚJČEK, Z. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství Praha, 1992. ISBN 80-04-25236-2

Zadávací pracoviště:	Ústav sociální práce, Filozofická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. Lucie Smutková, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Michal Trousil, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	30.4.2023

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucí Mgr. Lucie Smutkové, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne 20.3. 2024

Natalie Nefe

Podpis autora:

Anotace

NEFE, NATÁLIE. *Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi*. Hradec Králové: Filozofická fakulta, Univerzita Hradec Králové, 2023, 65 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá sociálně aktivizačními službami pro rodiny s dětmi. Sociálně aktivizační služby pomáhají rodinám s nezletilými dětmi zvládat a navrhovat řešení k jejich nepříznivé sociální situaci. Tuto službu lze poskytovat v přirozeném prostředí klienta a dosáhnout tak potřebných změn ve prospěšném fungování rodiny. Práce se skládá ze dvou částí: teoretické a praktické. Teoretická část práce obsahuje popis rodiny, funkce a dysfunkce rodiny. Dále se zaměřuje na sociální službu její metody a etický kodex sociálního pracovníka. V praktické části práce zjišťuji pohled sociálních pracovníků v sociálních službách na fungování rodin a jejich začleňování se do společnosti.

Klíčová slova: sociální služby, sociální práce s rodinou, rodina, děti, sociálně aktivizační služby, začleňování rodin do společnosti

Annotation

NEFE, NATÁLIE. *Social activation services for families with children*. Hradec Králové: Faculty of Arts, University of Hradec Králové, 2023, 65 pp. Bachelor Thesis.

The bachelor's thesis deals with socially activation services for families with children. Social activation services help families with minors cope with and propose solutions to their unfavorable social situation. This service can be provided in the client's natural environment, thereby achieving the necessary changes for a more beneficial functioning of the family. The work consists of two parts: theoretical and practical. The theoretical part of the thesis includes a description of the family, its functions and dysfunctions. It further focuses on social services, their methods and the ethical code of social workers. In the practical part of the thesis, I explore the perspective of social workers in social services regarding the functioning of families and their integration into society.

Keywords: Social services, social work with families, family, children, social activation services, integration of families into society

Poděkování

Ráda bych tímto poděkovala vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Lucii Smutkové, Ph.D., za poskytnutí cenných rad, věnovaného času a klíčové podpory. Dále také děkuji rodině a kolegům, kteří mi byli velkou oporou. Také děkuji informantům, kteří se podíleli na výzkumu této bakalářské práce.

Obsah

Úvod.....	9
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	11
1 Rodina a dítě.....	11
1.1 Vymezení rodiny	12
1.2 Fungování rodiny	13
1.2.1 Funkce rodiny	13
1.2.2 Rodina v potížích.....	15
1.3 Výchovné styly.....	16
1.4 Činitelé ovlivňující rizikové chování dětí a mládeže.....	17
1.4.1 Typy rodin s rizikovým, delikventním chováním dítěte a mládeže.....	18
1.4.2 Činitelé ovlivňující rizikové chování	19
1.5 Ohrožení dítěte v rodině.....	20
1.5.1 Pečující osoba	21
2 Sociální služby v ČR	22
2.1 Vymezení sociálních služeb	22
2.2 Sociální začleňování podle zákona	23
2.3 Metody sociálních služeb	23
2.4 Financování sociálních služeb.....	24
2.5 Výkon povolání sociálního pracovníka.....	26
2.6 Etický kodex sociálního pracovníka	28
3 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi	29
3.1 Zákonné vymezení služby	29
3.2 Formy služby podle zákona	29
3.3 Základní poskytované činnosti.....	30
3.4 Financování služby.....	30

II PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
4 Metodické ukotvení výzkumných aktivit.....	33
4.1 Vymezení hlavního a dílčích cílů výzkumu	33
4.2 Kvalitativní výzkumná strategie	35
4.3 Technika sběru informací	36
4.4 Průběh výzkumného šetření	36
4.4.1 Soubor informantů.....	36
4.4.2 Etika a rizika výzkumu	37
5. Interpretace výsledků sběru informací	39
5.1 Interpretace získaných informací	39
5.2 Interpretace dílčího cíle 1	39
5.3 Interpretace dílčího cíle 2.....	43
5.4 Interpretace dílčího cíle 3	46
5.5 Interpretace dílčího cíle 4.....	48
Závěr	52
Seznam použitých zkratk	55
Seznam použité literatury a zdrojů	56
Seznam tabulek.....	
Seznam příloh	

Úvod

Pro každého člověka je na prvním místě hlavně rodina. Do rodiny se narodíme a vyrůstáme v ní, jak život plyne, získáváme nové zkušenosti, zdokonalujeme se, plníme si naše stanovené cíle, hledáme se a při tom všem se nám snaží být rodina oporou. Ne každý má však štěstí na to, mít tuto podporující, milující rodinu po svém boku. Existuje řada lidí, kteří buď neměli toto pevné rodinné zázemí již od útlého věku nebo je tato nepříjemná událost potkala v jejich dospívání či dospělosti.

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou poskytovány především rodinám s dětmi za účelem podpory a pomoci snažit se zlepšit a zdokonalit jejich sociální dovednosti, posílit rodinné vztahy a pomoci jim se vypořádat s jejich nepříznivou sociální situací. Nejčastěji se tak sociálně aktivizační služby zaměřují na rodiny, kterým hrozí riziko sociálního vyloučení např. v důsledku nízkých příjmů, s problémovou výchovou či jiné sociální situace a hrozí tak ohrožení dítěte. V bakalářské práci se často vyskytuje zkratka SAS, která značí pojem sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Také zde používám zkratku NSS, která představuje pojem nepříznivá sociální situace.

Hlavním cílem výzkumu mé bakalářské práce bude *zjistit pohled sociálních pracovníků v sociálních službách na fungování rodin a jejich začleňování se do společnosti*. Pomocí dílčích cílů budu postupně zjišťovat, jak se sociální pracovníci dívají na prostředí, ze kterého rodiny pocházejí, jak tyto rodiny spolupracují se sociálně aktivizační službou, když se nacházejí v nepříznivé sociální situaci a jak se jim daří následně se začleňovat zpět do společnosti. V rámci mého výzkumu jsem stanovila čtyři dílčí cíle: Dílčí cíl 1: *Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny v domácím prostředí*. Dílčí cíl 2: *Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny ve spolupráci se „SAS“*. Dílčí cíl 3: *Zjistit pohled, jací činitelé ovlivňují fungování rodiny a dítěte*. Dílčí cíl 4: *Zjistit pohled, jak se rodiny začleňují a fungují ve společnosti*. K naplnění stanoveného hlavního a dílčích cílů bude použita kvalitativní výzkumná strategie a jako technika sběru informací bude použit polostrukturovaný rozhovor.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a praktickou část. Teoretická část bude rozdělena do tří kapitol, které jsou členěny na podkapitoly. V první kapitole se věnuji vymezení pojmu rodina, kde je užito několik definic tohoto pojmu. Dále se zde zaměřuji na fungování rodiny, které je členěno na funkce rodiny a je zde také popisováno, kdy je rodina považována za funkční a kdy se rodina potýká s potížemi. Popisuji také výchovné styly rodin. Dále popisuji, jací činitelé mohou ovlivňovat rizikové chování dětí a mládeže, kde se zaměřuji na typy rodin s rizikovým či delikventním chováním dítěte a v neposlední řadě na rodinu ohrožující dítě, kdy může ohrožovat dítě i pečující osoba, která je mu nejbližší. Ve druhé kapitole se zaměřuji na vymezení termínu sociálních služeb a na hlavní používané metody. Následuje vysvětlení sociálního začleňování podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Dále popisuji metody sociálních služeb, financování těchto služeb, výkon povolání sociálního pracovníka, např. popisuji podmínky ke splnění k výkonu tohoto povolání a etický kodex sociálního pracovníka. Ve třetí kapitole vymezuji termín sociálně aktivizační služby podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Popisuji zde základní formy, kterými jsou zejména služby terénní a ambulantní. Následně popisuji základní poskytované činnosti, které tyto služby rodinám s dětmi nabízí. V poslední podkapitole se věnuji financování této služby.

Praktická část je členěna na dvě kapitoly. Ve čtvrté kapitole bude použita kvalitativní výzkumná strategie k dosažení stanoveného hlavního a dílčích cílů. K realizaci výzkumného šetření jsem zvolila metodu polostrukturovaného rozhovoru. Poté následuje transformační tabulka, ve které jsou popsány tazatelské otázky k jednotlivým dílčím cílům. Následuje popis průběhu výzkumného šetření, a jak jsem zvolila výběr informantů. Kapitola končí etikou a rizika výzkumu. V páté kapitole budou zjišťovány pohledy informantů, sociálních pracovníků, které jsem oslovila ze sociálně aktivizačních služeb v Hradci Králové. Na začátku kapitoly se budu také věnovat interpretaci získaných informací. Následovně budu zpracovávat interpretaci získaných výsledků z výzkumného šetření jednotlivých dílčích cílů, které jsou zakončeny shrnutím výsledků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 Rodina a dítě

V první kapitole mé bakalářské práce se budu věnovat vymezení termínu rodina, na úvod popíšu několik definic tohoto pojmu podle vybraných autorů, protože tento termín se vztahuje k hlavnímu výzkumnému cíli mé bakalářské práce: *zjistit pohled sociálních pracovníků v sociálních službách na fungování rodin a jejich začleňování se do společnosti*. Dále se zaměřím na fungování rodiny, a jaké výchovné styly se v rodinách nacházejí, tyto informace úzce souvisí s Dílčím cílem 1: *Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny v domácím prostředí*. Přesuneme se dále k činitelům, kteří ovlivňují rizikové chování dětí a mládeže, tato podkapitola úzce souvisí s Dílčím cílem 3: *Zjistit pohled, jací činitelé ovlivňují fungování rodiny a dítěte*. Zde budu popisovat i typy rodin s rizikovým, delikventním chováním dítěte. Poslední podkapitolou bude rodina, která ohrožuje dítě. Samotným ohrožením pro dítě může být i nejbližší pečující osoba. Tato kapitola obsahuje informace, které pomůžou pochopit blíže funkci rodiny, ukáže, kdy se rodina jeví jako nefunkční a nezvládá tak svou životní situaci. Rodiny, které žádají o pomoc sociálně aktivizačních služeb mohou i často vykazovat nevhodný výchovný styl, který v rodině může být zakořeněn již po mnoha generací.

Na prvním místě by vždy mělo být to, aby hlavně měli rodiče své děti rádi, dávali jim svou lásku, jakou si zaslouží a věnovali se jim, jak nejlépe umí. Dále se požaduje, aby rodina spolu vedla společný život v přátelském duchu, aby se členové měli rádi a pečovali o sebe navzájem. Rodina tak tvoří jedno společenství, ve kterém se členové cítí v bezpečí, spokojeně a kde mají vzájemnou podporu. (Matějček, 1989)

Podle Giddense (1999) lidé v minulosti umírali daleko častěji, ve všech různých věkových kategoriích, a tak rodinné svazky v minulosti přetrvávaly daleko kratší dobu, než je tomu dnes v moderní době. Dnes, již tato vysoká míra úmrtnosti nehrozí díky neustálému zdokonalování zdravotního systému. „*Smrt dětí nebo jednoho či obou manželů mnohdy vedly k zániku či rozptýlení rodiny.*“ (Giddens, 1999:157) V porovnání s dnešní moderní dobou můžeme přehlédnout i na míru porodnosti, která

je v dnešním světě jiná díky změně věkové struktury – porody dětí se věkově oddalují. (Možný, 2002)

1.1 Vymezení rodiny

Hned na začátek je důležité vymezit **pojem rodina**, který se bude často objevovat v mé bakalářské práci. O rodině a dětech se také píše v občanském zákoníku, přesněji zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. V části druhé tohoto občanského zákoníku se píše o rodinném právu, které se zabývá i manželstvím. Manželství není podmínkou k založení rodiny. „*Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.*“ (Zákon č. 89/2012 Sb., § 655, občanský zákoník)

Existuje několik možných způsobů, jak definovat rodinu, protože tento pojem není jednoznačně stanovený. Zde uvádím na začátek několik **vybraných definic rodiny**:

Dle Matouška a Pazlarové (2014) můžeme rodinu definovat jako **sít**, která je postupně skládána **ze vztahů, komunikace** nebo **jako společenství lidí**, kteří se jako rodina opravdu cítí, fungují tak jako jeden celek. „*Výrazem vztahy označujeme vazby, jimiž jsou k sobě členové rodiny spoutáni.*“ (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:65) Vztahy v rodině mohou nést často různé podoby, jako jsou přátelské vztahy, nepřátelské vztahy a chování v obraně. Tyto vztahy se v rodině postupem času mohou měnit, díky neustálému vývoji členů, reakci na některou událost, která se nečekaně vyskytne např. nevěra, nemoc, finanční krize. Dále je třeba udržovat vztah skrz přátelskou komunikaci. Členové by měli klást **důraz na komunikaci**, vést konverzaci pozitivním směrem a také vysílat hlavně jasné signály. Manželství můžeme popsat jako svazek vazeb, který spojuje dohromady manžele i se sociálním prostředím (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014). Za zajímavost lze považovat, že i v dnešní moderní společnosti ve světě existují místa, kde si stále potrpí na uzavírání sňatků v konkrétních ročních obdobích. Pro zajímavost se sňatky ve středověku v ČR uzavírali nejvíce např. o masopustu. Další zajímavostí může být hlásání nového vzniku manželství, alespoň dva týdny před svatbou. (Matoušek, 1997)

Další definici rodiny, a to podle Giddense (1999) se rozumí: „*Rodina představuje skupinu osob přímo spjatých příbuzenskými vztahy, jejíž dospělí členové jsou*

odpovědni za výchovu dětí.“ (Giddens, 1999:156) Rodinu tedy označujeme, jako **skupinu jedinců**, kteří jsou spojeni pokrevními svazky či manželstvím a vytvářejí tak společně fungující, ekonomickou jednotku. Ve společnosti se tak často můžeme setkat s nukleární rodinou, která zde nejvíce převažuje.

Matějček (1992) se snaží naznačit to, že každý člověk bude definovat rodinu jiným způsobem. Tedy ať už člověk vykonává jakékoli povolání. Každý uvede jinou řadu znaků, které budou definici rodiny charakterizovat. *„Budou to osoby rodičů a dětí, určitá životní pospolitost, nejrůznější funkce, jež musí rodina plnit, různá právní ustanovení, která se na ni vztahují atd.“* (Matějček, 1992:28)

A jako poslední definici představím podle Možného (2008), rodinu můžeme definovat jako sociální zařízení, které vytváří soukromý prostor pro společnost, chrání všechny členy a nemění se.

1.2 Fungování rodiny

V této kapitole popisují zdravé fungování rodiny, a naopak kdy rodina nefunguje tak, jak by měla. Popisují zde např. kdy je možné podle Matouška a Pazlarové a kol. (2014) rodinu považovat za funkční.

1.2.1 Funkce rodiny

V této podkapitole se zaměřuji hned na úvod na definice termínu funkční rodina, podle Matouška a Pazlarové a kol. (2014), kdy můžeme rodinu považovat za funkční. Dále navazují na funkce rodiny.

Zde uvádím první definici, podle které, stejně jako u dalších definic, je možné označit rodinu za funkční: *„Funkční rodina je řízena dospělými členy.“* (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:18) Tato rodina má stanovené své role. Dospělí jsou odpovědní za vedení, děti se podílejí na fungování rodiny (např. pomáhání v domácnosti) podle toho, jak dospělí uznají za vhodné a neměli by se zatěžovat úkoly, ze které nesou odpovědnost vedoucí tedy dospělí. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

Druhou definicí se uvádí: *„Funkční rodina zajišťuje naplnění hlavních životních potřeb všem.“* (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:18). Jedná se tedy o hlavní životní potřeby pro všechny členy rodiny jako např. zajištění bezpečí, dostupné jídlo, oblečení,

bydlení, zajistit ochranu zdraví a emocionální podporu, která je nezbytná. Můžeme to nazvat tedy domovem. Rodina by měla děti podporovat hlavně v učení a seberozvoji. Rodina je také jako nejdůležitější socializační činitel a podílí se také na sociální kontrole. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

Třetí definicí se uvádí: „*Funkční rodina má vypracované ritualizované činnosti umožňující součinnost a posilující vzájemnost.*“ (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:19) Zde se jedná se o provádění společných činností, které mohou rodinu velice sblížovat a vytvářet v rodině pohodovou atmosféru. Mezi tyto společné činnosti se může např. zařadit: společné jídlo, sexualita dospělých, ukládání dětí každý večer ke spánku nebo společné sledování oblíbených pořadů v televizi, vykonávání sportovních aktivit, podnikání rodinných výletů. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

Čtvrtou definicí se uvádí: „*Funkční rodina má vypracované způsoby řešení konfliktů.*“ (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:19) Jinými slovy, každá rodina má jinak nastavená stanoviska, kdy a jakým způsobem se řeší konflikty mezi dospělými a dětmi. Je několik možností, jak problém vyřešit, buď kompromisem, který může být v podobě ústní dohody mezi členy, vyjednáváním také předejití konfliktu, pokud se nejedná o vážnou věc, nepouštět se tak do zbytečné hádky a dopředu si to raději promyslet. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

Pátou definicí se uvádí: „*Funkční rodina komunikuje tak, že zprávy jsou vnímány a je na ně přiměřeně reagováno.*“ (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:19) Abychom mohli nazvat komunikaci v rodině funkční, měli bychom si uvědomovat způsob, jakým se vyjadřujeme. Pokud budeme dávat na jev, že s ostatními členy soucítíme, chápeme je a předem si promyslíme naši reakci na kontext zprávy, pak je tato komunikace v pořádku. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

A poslední šestou definicí se uvádí: „*Dostatečné dobré fungování rodiny je založeno na tom, že alespoň jeden člen rodiny v určité míře a kvalitě zastane, co je potřeba.*“ „*Pokud má příslušné způsobilosti více členů rodiny, je dobré, když toho rodina využívá a její členové spolupracují.*“ (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:53) Společné fungování rodiny je také založeno na tom, jaké má rodina zvyky, jak tyto zvyky dodržuje. Dále je dobré zapojování např. dětí do společného chodu domácnosti, pokud se jedná např. o úklid. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014) Těchto několik

definice tedy umožňuje rozpoznat správně fungující rodinu. Dále navazují na základní funkce rodiny.

Základní funkce rodiny jsou ekonomické zajištění rodiny, emocionální podpora, která by se měla vztahovat na všechny členy, a hlavně výchova dětí. Zde uvádím hlavní kompetence, které by rodina měla splňovat, aby tyto uvedené funkce mohla naplnit:

- snaha začlenění jedinců do rodinné struktury,
- schopnost zajistit dostatečné ekonomické příjmy/podporu,
- zajišťovat péči, výchovu a socializaci (normy chování, zdravý vývoj dětí),
- chránit „nejslabší“ zranitelné členy (např. nemocné, mladé, starší členy).

(Sobotková, s. 71, 2012)

1.2.2 Rodina v potížích

Rodiny v potížích, jsou takové rodiny, ve kterých se může nacházet nějaký problém či riziko, které narušuje jejich soužití, fungování a takové rodiny poté mohou být potenciálními uživateli sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi.

Opakem od funkční rodiny podle (Sobotkové, 2012) je rodina nefunkční. V dnešní době se můžeme podívat na rodinu s potížemi, jako na selhání rodinného systému, ve kterém jeden či více členů produkují většinou dlouhodobě trvající, nezdravé, špatné chování, které rodinu postupným časem rozbíjí. Tyto rodiny mohou vykazovat tyto charakteristiky:

- popírání či odmítání řešení problémů,
- chybějící intimita,
- vzájemné obviňování mezi členy,
- potlačování osobnosti,
- individuální potřeby členů rodiny obětované nefunkčnímu rodinnému soužití,
- žádná či nejasná komunikace,
- nerespektování ostatních členů,
- chybějící pravidla a hranice, které rodina nemá stanovené.

(Sobotková, 2012)

Rodina v potížích se může označit, jako rodina, ve které dochází k nějaké poruše. Doporučuje se zaměřit spíše na **selhání fungování jedince** a jeho osobnost, který

může narušovat vztahy k lidem a soužití. Když se pohlédne blíže do minulosti jedince, může se tak přiblížit k tomu, proč dochází k selhávání a poruchám žití v rodině. Častými příčinami, kdy dochází k narušování jedince, mohou být nedořešené osobní problémy a hlavně traumata, kterými si jedinec prošel v dětství a donesl si je nedořešená až do své dospělosti. Pokud by se chtěly rodinné spory vyřešit a rodinné žití změnit ve funkční, je tedy dost účinné zaměřit se na jednotlivého člena rodiny či členy a posilovat jejich silné stránky a především to, co si odnesli ze své minulosti. Aby se více porozumělo poruchám v rodině a manželství, musí se nejdříve více porozumět a diagnostikovat samotného jedince a jeho osobnost. (Plaňava, 2000)

1.3 Výchovné styly

V této kapitole se zaměřuji na rodinnou výchovu. Nejdůležitějším faktorem při výchově dětí jsou **základní psychické potřeby dítěte**. Tento faktor se pokládá za důležitý, protože když se nebude dbát na zdravý psychický vývoj dítěte, způsobí se mu újma, následně se poškodí jeho vývoj a dítě tak nebude ani užitek pro společnost. Na výchově dětí se nepodílí jen rodina, ale celá řada různých institucí, kamarádů, part, které dítě svým způsobem vychovávají. I když tyto instituce či party mají na dítě veliký vliv, rodina je stále na prvním místě, protože rodina uspokojuje jeho základní psychické potřeby. Výchovou dětí tak rodiče i ostatní členové uspokojují své potřeby. (Matějček, 1992) V tomto případě se dá užít i tzv. slovo *“ostrov rodiny“*, které se používá k popisu bezpečného a odděleného místa v širokém moři života. Rodina tak představuje bezpečí, ochranu, izolaci od stresu či spojení s vnějším světem. (Rieger, 2009) Zde jmenuji pět základních psychických potřeb dítěte:

- *„Potřeba určitého množství, proměnlivosti a kvality vnějších podnětů,*
- *Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech,*
- *Potřeba prvotních emocionálních a sociálních vztahů,*
- *Potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty,*
- *Potřeba otevřené budoucnosti nebo životní perspektivy.“*

(Matějček, 1992:116)

Tyto uvedené psychické potřeby dítěte zobrazují hlavní podmínky k tomu, aby se dítě mohlo učit. Matějček (1992) také poukazuje na to, že se tyto základní potřeby mohou v jiných kulturách od sebe trochu lišit a každá kultura může tyto potřeby vnímat

více a jiná kultura zase méně, ale nakonec se těmito potřebami víceméně shodují. V jedné kultuře je dítě vedeno k tomu, aby se projevovalo více zdrženlivěji, bylo nestranné, či působilo méně aktivněji, a naopak v jiné kultuře je dítě vedeno k tomu, aby bylo rázné, působilo aktivně.

Tímto navazuji na **výchovné styly**, které v rodině převládají nejvíce:

- autokratický styl výchovy,
- demokratický styl výchovy,
- liberální styl výchovy.

Autokratický styl výchovy se projevuje hlavně přehnaným ukládáním trestů a zákazů dětem. Děti, které jsou pod stálým vlivem této výchovy mohou v dospělosti být značně nesamostatné, protože budou zvyklé na příkazy a vedení. Mohou se u nich projevovat znaky agrese či nenávisť k autoritám. Sociální pracovníci pak nacházejí řešení ve zkoušení nových postupů, které jsou rodině navrženy. U **demokratického stylu** se konflikty řeší kompromisem, dohodou pravidel mezi dítětem a rodičem, snaží se tak najít vhodné řešení bez zbytečných příkazů. Demokratický styl je tak jeví být nejvhodnějším, co se týče výchovy dítěte, protože se tak i buduje důvěra a hlubší citové vazby. Komunikace je tedy základním kamenem. Dítě se nemusí bát projevit svůj názor. **Liberální styl** se projevuje spíše jako nezájem rodiče o dítě, i když to tak být nemusí. Jedná se o styl, kde je výchova velmi volná až zcela žádná. Děti nemají žádné povinnosti, žádné úkoly, není jim tak ani poskytnuta šance ke svému seberozvoji a nemají tak pevnou ruku nad svým chováním. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

1.4 Činitelé ovlivňující rizikové chování dětí a mládeže

V této kapitole se věnuji pojmu rizikové chování mládeže a činitelům, kteří rizikové chování mohou ovlivňovat. Rizikovým chováním se rozumí chování, které **ohrožuje samotného jedince a má na něj i na okolí špatný vliv**. Vliv vrstevnických skupin na děti, má v dnešní době větší význam, protože rodiče často tráví čas v práci a dětem se nemá kdo věnovat. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005) Matoušek a Pazlarová a kol. (2014) nahrazují tento pojem rizikové chování u malých dětí spíše **poruchami chování**. Chování, které porušuje zákon nazýváme delikventním chováním. Delikventního chování se nemusí dopouštět jen dospělé osoby starší

osmnácti let, ale také i děti, které si neuvědomují, že v pozdějším věku mohou být souzeny za páchaní trestného činu. Kdo ale v dětství a dospělosti neporušil někdy zákon. V tomto období dospívání se s tím můžeme setkat velmi často a běžně. Má to však své meze, na které si s postupem věku jedinec přijde a toto chování se už nemusí u něj nikdy vyskytnout. V adolescenci totiž dochází k tomu, že se dospívající jedinec učí samostatně rozhodovat, začíná dávat na jev a prosazovat své názory a začíná si budovat vztah mezi sebou a jiným prostředím mimo svoji rodinu. Začíná tedy „objevovat svět“ a s tím se pojí i podstupování rizik. Tato rizika však musí dospělí jedinci včas utnout a hlídat, aby se právě děti v adolescenci nedopouštěli delikventního chování. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014) „*Mládež, která se proti zákonu provinuje spíše nenásilnou trestnou činností (krádežemi, podvody), pochází spíše z rodin, v nichž rodiče jen laxně uplatňovali disciplínu a byli v psychologickém slova smyslu vzdálenější než rodiče agresivních provinilců.*“ (Matoušek, 1997:111)

1.4.1 Typy rodin s rizikovým, delikventním chováním dítěte a mládeže

Zde vymezují **tři typy rodin**, které se potýkají s rizikovým či delikventním chováním dítěte nebo dospívajícího:

- 1) Prvním typem rodiny s členem (dítětem/dospívajícím), který nese známky rizikového či delikventního chování, je rodina, která je tímto chováním překvapená a zmatená. V takových rodinách je zvykem, že se s tímto chováním setkávají poprvé, protože se tak žádný člen takto neprojevoval. Toto nepřiměřené chování může být způsobeno vrozeně. Jedná se tak např. o ADHD. Dále může být dítě či dospívající ovlivňován svými vrstevníky, kamarády, kteří se také dopouštějí rizikového a delikventního chování a rodiče nestihli včas zakročit. Následný krok rodičů může vést k velmi autokratickému stylu výchovy s přísnými pravidly a zákazy ze strany obou rodičů. Abychom tomuto předešli, cílem pomoci je koordinace reakce rodičů, aby zvládali svou reakci vůči dítě, ve které nachází.
- 2) Druhým typem rodiny je rodina, která nevidí problém v rizikovém a delikventním chování. Toto chování je zde zcela běžné. Dospělí rodič je vzorem pro své dítě, to znamená, že dítě poté napodobuje chování, které u

rodičů vidí. Pokud rodiče sami kradou, lžou, jejich dítě bude napodobovat tento styl. Rodině pomůžeme tak, že je budeme postupně učit správnému chování, normám a budeme zde apelovat hlavně na rodiče. Ti potom mohou ovlivnit dobrým způsobem své děti a vyvarovat se rizikovému chování.

- 3) A ve třetím typu rodiny se dopouští dítě či dospívající rizikovému až delikventnímu chování, protože se tak brání nebo reaguje na problémy, které v rodině jsou. Řešení této situace je postaveno na pomoci řešení rizikového, delikventního chování dítěte a zároveň řešení dalších problémů, se kterými se rodina potýká. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014)

1.4.2 Činitelé ovlivňující rizikové chování

Rizikové chování mohou u dětí a mládeže ovlivňovat **vrozené faktory**, **nemožnost se vzdělávat** (později vede k nezaměstnanosti) dále **vrstevnické skupiny** zejména užívání návykových látek v partě či s kamarády, kteří mají také sklony k rizikovému chování, **dlouhodobý pobyt v ústavním a diagnostickém zařízení** a dysfunkční fungování rodiny či **narušené rodinné vztahy**. Rizikovému chování také značně přispívají rodiče, kteří jsou pod vlivem alkoholu v domácnosti, na živobytí si přivydělávají prostitucí nebo se aktivně věnují gamblerství. (Matoušek, Kodymová, Koláčková, 2005) To přispívá i k pomalému rozpadnutí rodinných vztahových vazeb. Tyto činitelé jsou zaměřeny na vnitřní vliv jedince:

1. *„Hodnoty – jsou ideály, které jedinec přijímá za své a chce se jim přiblížit, chce jich dosáhnout. Hodnotami mohou být např. zdraví, vzdělání, peníze, moc atd.,*
2. *Potřeby – se projevují jako vnitřní emocionální prožitky nedostatku něčeho, např. lásky, postavení ve společnosti, sexuálního uspokojení atd., nebo nadbytku něčeho,*
3. *Zájmy – se projevují racionální, tedy promyšlená volba oblastní, v nichž mohou lidé prostřednictvím uvedených aktivit získat a prožít to, co je uspokojuje,*
4. *Postoje – jsou naučené, pozitivní nebo negativní reakce jedince na osoby, objekty, děje apod., se kterými se dostává do kontaktu,*
Reakce se projevují:
 - *v hodnoticích soudech o někom, o něčem,*

- *v pozitivním či negativním prožívání kontaktu s někým nebo něčím,*
- *v projevech chování.*“

(Navrátil, Mattioli, 2011:26-27)

1.5 Ohrožení dítěte v rodině

Zjistit, zda se rodině nachází opravdu dítě, které je ohrožené může být někdy velmi těžké. Musíme totiž počítat s tím, že se ne vždy může jednat o ohrožené dítě. V rodině může dojít ke „škodolibosti“ ze strany jednoho rodiče, který chce získat dítě jen pro sebe a obvinít tak druhého z tak závažného činu, ke kterému ve skutečnosti nemusí ani docházet. K tomu abychom tuto skutečnost mohli potvrdit potřebujeme nejdříve znát základní typy ohrožení dítěte:

- *„nevhodné životní podmínky,*
- *zanedbávání,*
- *týrání,*
- *zneužívání.*“

(Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:93)

Pokud je dítě ohrožované na jeho psychice jedná se o deprivaci a citové zanedbávání. Pojem zneužívání se dá rozvést hned na několik způsobů. Zneužívání může být buď sexuální, ale také dále i ekonomické (zejména jako levná dětská pracovní síla) a kriminální (děti jsou využity např. ke krádeži, či jsou podněcovány a učeni ke zločinnému chování). K přispívání ohrožování dítěte vedou také podmínky, ve kterých dítě s rodinou žije. Jedná se např. o nedostatek jídla, nedostatek oblečení (oblečení často zapáchá), či nevhodné podmínky pro žití (nedostatek tepla, bez toalety atd.). Pokud se celá rodina nachází v nepříznivé sociální situaci, která ohrožuje všechny členy rovným dílem nejedná se přímo o zanedbávané dítě. Jedná se spíše o nevhodné podmínky, které ohrožují celou rodinu. Musíme se tedy zaměřit nejprve na zlepšení těchto podmínek. Chování dospělých může být často základním podnětem, který vede ke špatnému vlivu na dítě. Pokud budeme před dítětem užívat vulgární slova, můžeme je očekávat i od dítěte. Jestli se v rodině nachází ohrožené dítě, je nutné nejprve zjistit, v kom dítě z rodiny nachází oporu, komu se svěřuje a kdo mu dodává podporu. To je velmi důležité při práci s ohroženým dítětem. Dítě se tak může svěřit

co se mu v jeho životě děje, kdo a jak mu ubližuje a může se tak s ním začít pracovat. (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:93-94)

1.5.1 Pečující osoba

Důležitou roli pro dítě hraje pečující osoba, jejímž úkolem je zejména dítě ochraňovat, dodávat mu podporu a pocit bezpečí. V momentu, kdy dochází k ohrožení dítěte může být pečující osoba sama osobou, která dítěti nejvíce ubližuje nebo může poskytovat prostor jiným osobám, které dítě mohou zneužívat a poškozovat. Zde, se shodují s Matouškem a Pazlarovou a kol. v tom, že děti poté nebudou snášet dobře nevhodné, agresivní chování od pečujících osob, protože k nim mají nejbližší vztah. Děti to tak poznamená i po psychické stránce (zejména ve vývoji a pozdějším dospívání) než od jiné osoby, kterou tolik neznají a vazby zde nejsou tak silné. „*Matka např. ví o sexuální zneužívání dcery nevlastním otcem, ale situaci neřeší, protože ji dcera osvobozuje od povinnosti manžela sexuálně uspokojovat.*“ (Matoušek, Pazlarová a kol., 2014:94-95)

2 Sociální služby v ČR

V této kapitole se zaměřuji na sociální služby v České republice. O sociálních službách se také můžeme dočíst v zákonu č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, který se zaměřuje hlavně podle § 1 na podporu osobám v nepříznivé sociální situaci a sociální služby. Popisují zde termín sociální začleňování podle zákona č. 108/2006 Sb., § 3, o sociálních službách, protože tyto informace užiji v praktické výzkumné části, konkrétně u Dílčího cíle 4: *Zjistit pohled, jak se rodiny začleňují a fungují ve společnosti*. Následují metody sociálních služeb. Dále se v této kapitole zaměřuji také na výkon povolání sociálního pracovníka a Etický kodex sociálního pracovníka podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Tato kapitola tak přináší bližší informace o těchto službách. Hlavním cílem mé bakalářské práce bude *zjistit pohled sociálních pracovníků v sociálních službách na fungování rodin a jejich začleňování se do společnosti*, a proto považuji za důležité vysvětlit např. důležité podmínky, které musí sociální pracovník splňovat k výkonu tohoto povolání a následně budu navazovat etickým kodexem, který shrnuje požadavky chování mezi sociálním pracovníkem, klientem a institucí.

2.1 Vymezení sociálních služeb

Nejprve uvádím definici sociálních služeb podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách: „*sociální službou činnost nebo soubor činností podle tohoto zákona zajišťujících pomoc a podporu osobám za účelem **sociálního začlenění** nebo **prevence sociálního vyloučení***“ (Zákon č. 108/2006 Sb., § 3, o sociálních službách) Tak jako Matoušek definuje sociální služby, které se poskytují jedincům za jediným cílem, a to, snažit se o jejich začlenění zpět do společnosti, zlepšit či usnadnit jim prostřednictvím těchto služeb jejich život a podmínky ve kterých žijí, dále zachovávat jejich bezpečné fungování ve společnosti (hrozící rizika). Sociální služby se poskytují nejen samotnému jedinci, ale také i rodině, která se může nacházet např. kvůli chudobě v nepříznivé sociální situaci. Sociální služby se poskytují i skupinám občanů a komunitám. Můžeme se tak přiblížit k veřejným službám, které jsou sociálním službám dosti podobné. Veřejné služby jsou financovány z veřejného rozpočtu, tedy státu. Oproti tomu sociální služby jsou některé také hrazeny z veřejného rozpočtu, ale ne všechny. Tyto sociální služby si poté hraří uživatel sám, dle své potřeby a uvážení.

(Matoušek a kol., 2007) „*Sociální služby v uvedeném širším vymezení spadají do mnoha resortů státní správy a týká se jich široká oblast právních norem.*“ (Matoušek a kol., 2007:10)

Sociální služby se tedy poskytují lidem, kteří se nacházejí v NSS kvůli vysokému věku (zejména se jedná o seniory, kteří sociální služby nejčastěji využívají a často žádají o příspěvek na péči), zdravotnímu stavu, způsobu života vedoucímu k rozporu a neshodě se společností, která může jedince zavrhnout a zajišťují prevenci a ochranu před sociálním vyloučením. (Kozlová, 2005)

2.2 Sociální začleňování podle zákona

Jelikož se věnuji v praktické části také **sociálnímu začleňování** rodin do společnosti, zde vymezuji definici podle zákona č. 108/2006 Sb., co se rozumí právě sociálním začleňováním: „*sociálním začleňováním proces, který zajišťuje, že osoby sociálně vyloučené nebo sociálním vyloučením ohrožené dosáhnou příležitostí a možností, které jim napomáhají plně se zapojit do ekonomického, sociálního i kulturního života společnosti a žít způsobem, který je ve společnosti považován za běžný*“ (Zákon č. 108/2006 Sb., § 3, o sociálních službách)

2.3 Metody sociálních služeb

Sociální služby mají určité postupy – metody, které vedou k poznání cíle (jedince, skupiny, komunity) dále k ujasnění stávající životní situace ve kterých se (jedinec, skupina, komunita) nachází. Matoušek definuje hned čtyři konkrétní metody – postupy sociálních služeb:

- 1) Případová práce,
- 2) Práce s dětmi a s rodinou,
- 3) Práce se skupinami,
- 4) Komunitní práce.

(Matoušek a kol., 2013)

První metodou je **případová sociální práce**, kdy pracuje sociální pracovník s klientem. Práce spočívá v tom, že sociální pracovník vyvíjí snahu v ovlivňování klienta na jeho individuální úrovni. Klient se nachází v NSS a úkolem sociálního

pracovníka je tedy podporovat ho a navádět ho ke změně, kterou klient sám vykoná a bude tak sám vyvíjet snahu o tuto změnu. Cílem je tak předejít očekávání klienta, že tuto změnu vykoná a bude na ni trvat pouze sám sociální pracovník, který bude na této změně vyvíjet úsilí bez klientovy samotné snahy zapojit se. Klientovi se poskytuje poradenství. (Matoušek a kol., 2013)

Druhou metodou je **práce s dětmi a s rodinou**. Zde je cíl práce zaměřován na rodinu, konkrétní členy rodin. Častěji se volí rodinné terapie, kde sociální pracovník s rodinou společně vymezují dané role členů, způsoby chování a komunikace mezi členy, nastavují pravidla a hranice, které vedou ke společnému fungování rodiny. (Matoušek a kol., 2013)

Třetí metodou je **práce se skupinou**. Při práci se skupinou sociální pracovník častěji využívá jiné metody než při individuální práci s jedincem. Matoušek uvádí, že tyto metody mohou obsahovat např. program pro trávení času ve skupině pro rizikovou mládež ve vybraném prostředí (hory) nebo pořádání rekvalifikačních kurzů pro mladé nezaměstnané jedince. *„Cílem skupinové práce může být i nespécifická skupinová terapie, která má klientovi poskytnout otevřenou zpětnou vazbu o tom, jak působí na lidi, korektivní zkušenost, náhled, naději na řešení jeho těžkostí a v neposlední řadě mu může poskytnout příležitost, aby pomohl druhým lidem.“* (Matoušek a kol., 2013:14)

A poslední čtvrtou metodou je **komunitní práce**. Cílem této metody je analyzovat a problém konkrétního společenství, sociálního útvaru, naplnit potřeby a přání a v neposlední řadě vytvářet návrhy řešení. Shodují se zde s Matouškem v tom, abychom mohli začít práci s komunitou, musíme nejdříve prošetřit sociální jevy, které se v dané oblasti nacházejí. Sociální jevy mohou nést různé podoby. (Matoušek a kol., 2013)

2.4 Financování sociálních služeb

Nyní se zaměřuji na financování sociálních služeb. Podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, se krajům poskytují dotace **ze státního rozpočtu**, které mají za účel financovat běžné výdaje. Tyto výdaje se tak týkají poskytování základních forem a druhů sociálních služeb (zaleží na konkrétní poskytované sociální službě a

činnostech). O dotacích rozhoduje ministerstvo podle zákona č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů. (Zákon č. 108/2006 Sb., §101a, o sociálních službách)

Dále **kraj** rozhoduje (podle právních předpisů) o veřejné podpoře a o poskytování financí z dotací těm, kteří sociální služby poskytují. „*O poskytnutí finančních prostředků na jednotlivé sociální služby a jejich výši rozhoduje zastupitelstvo kraje v souladu s podmínkami stanovenými zastupitelstvem kraje.*“ (Zákon č. 108/2006 Sb., §101a, o sociálních službách)

Dotaci lze poskytnout:

1. za cílem podpory sociálních služeb s celostátní nebo regionální povahou,
2. na činnosti, které se mohou dále vyvíjet a rozvíjet tak kvalitu sociálních služeb, na další vzdělávání pracovníků v sociálních službách,
3. za vlivu nějakých výjimečných událostí, mezi které se mohou řadit např. přírodní katastrofy, ekologické a jaderné katastrofy, požáry.
(Zákon č. 108/2006 Sb., §104, o sociálních službách)

Je také důležité zmínit financování sociálních služeb nejen v ČR, ale celkové financování těchto služeb v evropských zemích. V evropských zemích se chápe pojem sociální služba i v širším pojetí, do kterého spadá nejen zdravotnictví, ale i zajišťování bezpečí nejen samotnému jedinci, také i jeho rodině, skupinám, komunitám, zaměstnanost a v neposlední řadě zajištění bydlení. To vše tedy spadá do pojmu sociální služby. Sociální služby jsou tedy velice obsáhlé a je nutné je i kvalitně poskytovat, k tomu je potřeba vysokoškolské vzdělání, které je nutné splnit k vykonání povolání. (Matoušek a kol., 2007)

Celkově jsou sociální služby poskytovány bez úhrady nákladů, v případě, kdy se jedná o částečnou nebo úplnou úhradu. Úhradu nákladů zjišťujeme ze smlouvy, která se uzavře mezi klientem a poskytovatelem sociální služby. Pokud dojde k úhradě nákladů, musí klientovi nechat zbylých 15 % ze svých příjmů, podle vyhlášky č.

505/2006 Sb. (Vyhláška č. 505/2006 Sb., vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách)

Zde vymezují sociální služby, které jsou hrazeny bez úhrady podle Matouška:

- „*sociální poradenství,*
- *raná péče,*
- *telefonická krizová pomoc,*
- *tlumočnické služby,*
- *krizová pomoc,*
- *služby následné péče,*
- ***sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi,***
- *sociálně aktivizační služby pro seniory a osoby se zdravotním postižením*
- *terénní programy,*
- *sociální služby v kontaktních centrech a nízkoprahových zařízeních pro děti a mládež,*
- *služby sociálně terapeutických dílen.“*

(Matoušek a kol., 2007:76-77)

Dále vymezují sociální služby, které jsou hrazeny za úhradu. Při úhradě se musí ponechat klientovi 15 % z jeho pobíraného příjmu, které jsem již zmiňovala (podle Vyhlášky č. 505/2006 Sb. vyhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách):

- *„pobytových služeb, s výjimkou týdenních stacionářů, ve výši přiznaného příspěvku na péči,*
- *pobytových služeb v týdenních stacionářích maximálně ve výši 75 % přiznaného příspěvku.“*

(Matoušek a kol., 2007:77)

2.5 Výkon povolání sociálního pracovníka

Sociální pracovník hraje v sociální práci velmi důležitou roli. Podle zákona vykonává řadu činností od samotných sociálních šetření, kde zjišťuje aktuální stav osoby, která potřebuje či naopak nepotřebuje pomoc a podporu (hledá tak budoucí klienty užívané sociální služby), poté zprostředkovává sociální služby, zabezpečuje

sociální agendy, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, zajišťuje a poskytuje krizovou pomoc, depistážní činnost, bezplatné sociální poradenství a sociální rehabilitace. (Zákon č. 108/2006 Sb., §109, o sociálních službách)

K tomu, aby osoba mohla vykonávat povolání sociální pracovníka musí splňovat několik podmínek, které stanovuje Zákon č. 108/2006 Sb.:

- osoba musí být **svéprávná**,
- osoba musí být **bezúhonná**,
- osoba musí být **zdravotně a odborně způsobilá**.

(Zákon č. 108/2006 Sb., §110, o sociálních službách)

Následným krokem podle Matouška a kol. (2007) k dosažení tohoto povolání je také **studium vyššího odborného vzdělání**. Vzdělání se musí zaměřovat na oblast sociální práce, osoba si tak rozšiřuje své vědomosti a přehledy, které jsou k výkonu sociálního pracovníka velmi důležité nejen při práci se samotnými klienty, ale i při orientaci se v zákonech či spolupráci s dalšími organizacemi.

Sociální pracovník po dokončení vyššího odborného vzdělání se dále neustále učí v podobě různých školení, na které má právo od svého zaměstnavatele v podobě minimálně 24 hodin za kalendářní rok. Je to velmi důležité, protože sociální pracovník si tak upevňuje své vědomosti, které může spojovat i se svou praxí. (Zákon č. 108/2006 Sb., §111, o sociálních službách) Zde definují podle zákona několik forem, **jak se lze dále vzdělávat** při výkonu povolání sociálního pracovníka:

- *„specializační vzdělávání zajišťované vysokými školami a vyššími odbornými školami navazující na získanou odbornou způsobilost k výkonu povolání sociálního pracovníka,*
- *účast v kurzech s akreditovaným programem,*
- *odborné stáže,*
- *účast na školicích akcích,*
- *účast na konferencích.“*

(Zákon č. 108/2006 Sb., §111, o sociálních službách)

2.6 Etický kodex sociálního pracovníka

Podle Gulové (2011) k výkonu povolání patří také Etický kodex sociálního pracovníka, který má za úkol **shrnout celkové požadavky na vztah chování mezi sociálním pracovníkem, klientem, společností či institucí**. V Etickém kodexu můžeme najít **9 zásad**, které usnadňují práci s klientem. Tyto zásady kladou velké nároky na sociálního pracovníka, v čemž se můžeme shodnout, ale díky těmto zásadám se lépe udržuje vztah mezi sociálním pracovníkem a klientem na požadované profesionální úrovni. Díky řízení podle tohoto kodexu se může často předejít k tomu, že sociální pracovníci odbočí z profesionální úrovně. Dále vypomáhá i při rozhodování ve velmi obtížných situacích, kde se jedná např. o ohrožené dítě (kdy je třeba dítě odebrat z nefungující rodiny).

Zde definuji **9 zásad sociální práce** obsažených v **Etickém kodexu** sociálního pracovníka:

- 1) *„Nezávislost,*
- 2) *Osvobození od represe a podřadných životních podmínek,*
- 3) *Protidiskriminační přístup,*
- 4) *Demokracie a lidská práva,*
- 5) *Spoluúčast klientů,*
- 6) *Ochrana integrity klientů,*
- 7) *Sebeurčení,*
- 8) *Odpor proti násilí,*
- 9) *Osobní zodpovědnost. “*

(Gulová, 2011:41)

3 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

V této poslední kapitole se zaměřuji na popis sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, nejprve na vymezení tohoto pojmu podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, dále popisuji, jaké jsou formy SAS a základní poskytované činnosti. V neposlední řadě popíši, kdo tyto služby financuje. Tato kapitola je velice důležitá, protože se zaměřuji konkrétně na sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi a kapitola tak souvisí i s hlavním výzkumným cílem mé bakalářské práce: *zjistit pohled sociálních pracovníků v sociálních službách na fungování rodin a jejich začleňování se do společnosti*. Tato kapitola slouží tedy k bližšímu seznámení se službou SAS a poskytnutí základních informací o tématu k Dílčímu cíli 2: *Zjistit pohled, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny ve spolupráci se „SAS“*, pro snadnější orientaci v praktické části.

3.1 Zákonné vymezení služby

Tyto služby jsou tedy **poskytovány rodinám** za účelem poskytování podpory a zlepšování sociálních dovedností, posilování vztahů, a které se mohou potýkat se sociálními problémy či potřebami a nacházejí se tak v nepříznivé sociální situaci, se kterou se rodina nemůže sama vypořádat. **Definicí** sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi se podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách rozumí: *„Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi jsou terénní, popřípadě ambulantní služby poskytované rodině s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen v důsledku dopadů dlouhodobě krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje.“* (Zákon č. 108/2006 Sb., §65, o sociálních službách)

3.2 Formy služby podle zákona

Formy SAS již byly naznačeny výše v definici v podkapitole 3.1 Zákonné vymezení služby, podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, a to zejména **terénní služba a ambulantní služba**.

Definice terénních služeb: *„Terénními službami se rozumí služby, které jsou osobě poskytovány v jejím přirozeném sociálním prostředí.“* Terénní služba se tedy obvykle poskytuje v takovém prostředí, které je klientovy velmi blízké, zejména

v něm žije, pracuje či tráví svůj čas. To vede k lepší efektivitě této poskytované služby. (Zákon č. 108/2006 Sb., §33, o sociálních službách)

Definice ambulantních služeb: „*Ambulantními službami se rozumí služby, za kterými osoba dochází nebo je doprovázena nebo dopravována do zařízení sociálních služeb a součástí služby není ubytování.*“ Ambulantní službou se tedy rozumí, že klienti přicházejí a odcházejí zpět do svého přirozeného prostředí bez nutnosti hospitalizace. Tyto služby umožňují klientům zůstat v jejich běžném životním prostředí a zároveň je podporovat, poskytnout péči nebo léčbu. (Zákon č. 108/2006 Sb., §33, o sociálních službách)

3.3 Základní poskytované činnosti

Základními poskytovanými činnostmi můžeme rozumět takové činnosti, které mohou např. podporovat sociální interakci mezi rodinami a celou komunitou, podporovat rodinu při hledání nového zaměstnání, poskytovat emocionální podporu členům rodiny či poskytovat celkovou podporu rodinného fungování a řešení konfliktů. Zde jsou definovány **základní poskytované činnosti** sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách:

- „*výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,*
- *zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,*
- *sociálně terapeutické činnosti,*
- *pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.*“

(Zákon č. 108/2006, Sb., §65, o sociálních službách)

3.4 Financování služby

Financování sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi bylo zmíněno v kapitole o financování sociálních služeb. Vrátime se tedy k bližšímu ujasnění financování této služby.

Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi je poskytována **bez úhrady**. To znamená, že klient za užívání této služby nic neplatí, daná služba je poskytována bezplatně a od příjemce této služby není požadováno, aby za ni tedy uhrazoval určitou

částku. Cílem je tedy poskytnout hlavně pomoc těmto rodinám, aniž by se hledělo na jejich finanční situaci, ve které se zrovna ocitají. (Matoušek a kol., 2007)

Na financování sociálně aktivizačních služeb se podílí zejména **stát**. Stát poskytuje krajům **dotace** ze státního rozpočtu. Tyto dotace poskytuje ministerstvo financí podle zákona 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů. (Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách) Jak již bylo zmíněno v kapitole o financování sociálních služeb, zde jsou popsány, jaké konkrétní dotace lze přímo poskytnout.

Státní sociální podpora představuje systém veřejných dávek, které poskytuje stát za účelem podpory jednotlivých členů rodiny v nepříznivých sociálních situacích, a ty členy, kteří mají omezený příjem financí. Tato státní sociální podpora (Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře) Zde definují dávky státní sociální podpory:

- **1) „dávky poskytované v závislosti na výši příjmu**
 - *přídavek na dítě,*
 - *příspěvek na bydlení,*
 - *porodné,*
- **2) ostatní dávky**
 - *rodičovský příspěvek,*
 - *pohřebné.*“

(Zákon č. 117/1995 Sb., §2, o státní sociální podpoře)

Shrnutí

V teoretické části bakalářské práce se věnuji nejprve v první kapitole vymezení pojmu rodina. Dále se zaměřuji na fungování rodiny, kde popisuji funkce rodiny a rodinu v potížích, tedy kdy se rodiny potýká s nějakým problémem či rizikem. Následují výchovné styly, které se v rodině mohou vyskytovat a činitele ovlivňující rizikové chování. V mé bakalářské práci se také věnuji kapitole o ohroženém dítěti v rodině, protože tato podkapitola je důvodem toho, proč poté v rodině působí sociálně aktivizační služby. Ve druhé kapitole teoretické části se zaměřuji na sociální služby v České republice. Vymezuji tento hlavní pojem, zmiňuji se zde ještě o sociálním začleňování podle zákona č. 108/2006 Sb., § 3, o sociálních službách. Popisuji metody sociálních služeb, financování sociálních služeb. Zahrnula jsem do této kapitoly i výkon sociálního pracovníka a Etický kodex sociálního pracovníka. Ve třetí kapitole teoretické části se věnuji sociálně aktivizačním službám pro rodiny s dětmi. Nejprve vymezuji pojem SAS podle zákona č. 108/2006 Sb., §65, o sociálních službách. Dále vysvětluji formy sociálně aktivizační služby podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Jaké základní činnosti poskytuje a financování SAS. V následující praktické části tak budu navazovat na tyto kapitoly.

II PRAKTICKÁ ČÁST

4 Metodické ukotvení výzkumných aktivit

V této kapitole mé bakalářské práce se zpočátku zaměřím na metodické ukotvení výzkumných aktivit. V této kapitole prvně vymezím hlavní a dílčí cíle výzkumu, pro bližší seznámení s tématem. Následuje transformace dílčích cílů v podobě vlastní zpracované tabulky. Dále zvolená kvalitativní výzkumná strategie a technika sběru informací. Dále se dostáváme k průběhu výzkumného šetření a soubor informantů. Následují etika a rizika výzkumu, analýza získaných informací a v poslední řadě kazuistiky.

4.1 Vymezení hlavního a dílčích cílů výzkumu

Hlavním cílem výzkumu mé bakalářské práce bude *zjistit pohled sociálních pracovníků v sociálních službách na fungování rodin a jejich začleňování se do společnosti*. Pomocí dílčích cílů budu dále zjišťovat pohledy sociálních pracovníků, jak se rodinám daří fungovat ve svém domácím prostředí či ve spolupráci se SAS, dále jací činitelé mohou ovlivnit fungování rodiny či dítěte a celkové začleňování se rodin do společnosti.

K dosažení hlavního cíle výzkumu jsem si stanovila čtyři dílčí cíle:

Dílčí cíl 1: Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny v domácím prostředí.

Dílčí cíl 2: Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny ve spolupráci se „SAS“.

Dílčí cíl 3: Zjistit pohled, jací činitelé ovlivňují fungování rodiny a dítěte.

Dílčí cíl 4: Zjistit pohled, jak se rodiny začleňují a fungují ve společnosti.

K dosažení hlavního cíle jsem oslovila sociální pracovníky, kteří pracují v sociálně aktivizačních službách v Hradci Králové, pro rodiny s dětmi. Někteří informanti si nepřejí zmiňovat názvy organizací, ve kterých se rozhovory uskutečnily, v bakalářské práci tedy tyto organizace nebudou zmiňovány konkrétními názvy.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je *zjistit pohled sociálních pracovníků v sociálních službách na fungování rodin a jejich začleňování se do společnosti.*

Tabulka 1: Transformační tabulka

DÍLČÍ CÍLE	TAZATELSKÉ OTÁZKY (TO)
DC1 Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny v domácím prostředí.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Jak vnímáte domácí prostředí rodin, ve kterém se snaží fungovat? 2. Jaký vliv má podle Vás prostředí na fungování rodin? 3. Jaký je Váš pohled na výchovu dětí či dítěte v rodinách?
DC2 Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny ve spolupráci se „SAS“.	<ol style="list-style-type: none"> 4. Jak hodnotíte spolupráci s rodinami a dětmi ve Vaší konkrétní organizaci? 5. Jak přistupujete k rodinám, které odmítají spolupráci s Vámi? 6. Jaká vnímáte rizika či nedostatky v „SAS“?
DC3 Zjistit pohled, jací činitelé ovlivňují fungování rodiny a dítěte.	<ol style="list-style-type: none"> 7. Co podle Vás nejvíce ovlivňuje fungování rodiny? 8. Co podle Vás nejvíce ovlivňuje fungování dětí? 9. Jakým způsobem se snažíte posilovat pozitivní vlivy na fungování rodiny? 10. Jakým způsobem se snažíte zabraňovat negativním vlivům na fungování rodiny?

<p>DC4 Zjistit pohled, jak se rodiny začleňují a fungují ve společnosti.</p>	<p>11. Jak vnímáte zapojování rodin do běžných úkonů v dnešní společnosti? (např. hledání nové práce, konání nové práce, povinná školní docházka u dětí atd.)</p> <p>12. Jak souzní hodnoty rodin s hodnotami běžné společnosti? (např. vysoká hodnota peněz v rodině vs nízká hodnota peněz v rodině, vysoká hodnota zdraví v rodině vs nízká hodnota zdraví v rodině)</p> <p>13. Jak zvyšujete šance na podpoření či pomoc rodinám po skončení spolupráce se „SAS“</p>
---	--

Zdroj: vlastní zpracování

4.2 Kvalitativní výzkumná strategie

Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla využít metodu kvalitativního výzkumného šetření. „*Posláním kvalitativního výzkumu je porozumění lidem v sociálních situacích.*“ (Disman, 2008:289).

Cílem kvalitativní výzkumné strategie je zachytit charakteristiky jednotlivých případů k tomu, aby se mohly formulovat hypotézy a teorie. Tento typ výzkumu je zaměřen na zkoumání a objevování, proto se s ním pravděpodobně nejčastěji setkává v přirozeném prostředí. To, tak umožňuje zkoumat jevy v jejich autentickém kontextu do podrobných detailů. Zvolené téma mohu zkoumat více do hloubky a zaměřit se na zkoumané téma více do detailu. (Hendl, 2008)

Tato zvolená výzkumná strategie nabízí mnoho výhod, ale současně s sebou nese i řadu nevýhod. Jednou z nejčastějších výhod, která je podle mého pohledu velikým přínosem je získání informací s podrobnými detaily, kde každý informant, tak přinese jedinečnou perspektivu, což obohacuje celkový výzkum jedinečnými a individuálními úhly pohledu. I při získávání informací od malého počtu jedinců se dají tyto informace považovat za velice cenné poznatky. Mezi nevýhody patří např. časová náročnost,

protože kvalitativní výzkum často vyžaduje důkladné prozkoumání každého hlediska a detailní analýzu dat, což může pochopitelně zabrat mnoho času a úsilí. Dalším rizikem, které vnímám může být zkreslení výsledků vlivem osobních preferencí a předsudků výzkumníka. (Hendl, 2008)

4.3 Technika sběru informací

Kvalitativní výzkumná strategie nabízí mnoho způsobů technik sběru informací. Mezi hlavní metody získávání těchto informací patří pozorování, interview, audiozáznam rozhovoru nebo videozáznam rozhovoru a dále analýza dokumentů (Hendl, 2008).

Pro svůj výzkum v mé bakalářské práci jsem si zvolila typ polostrukturovaného rozhovoru, který slouží k hloubkovému zkoumání tématu z různých úhlů pohledu a získání podrobných názorů, postojů, informací a dotazování. Polostrukturovaný rozhovor je předem sestaven na základě předem připraveného tématu a otázek. (Švaříček, Šed'ová a kol., 2007)

4.4 Průběh výzkumného šetření

K realizaci tohoto výzkumu bakalářské práce bylo provedeno výzkumné šetření v místě sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, které probíhalo od měsíce listopadu roku 2023 až do měsíce ledna roku 2024. Rozhovory byly sjednány na základě telefonické domluvy s vedoucími SAS. Vedoucí SAS byly i velmi ochotné oslovit ostatní sociální pracovníky na účast k rozhovorům. Průběh výzkumného šetření se odehrával v prostředí sociálně aktivizačních služeb v Hradci Králové. Bylo uskutečněno celkem 5 rozhovorů, které probíhaly v časovém rozmezí od 30 do 60 minut, přičemž bylo informantům předem oznámeno, že mohou volně vyjádřit veškeré myšlenky a zkušenosti, které považovali za důležité pro zkoumané téma. Nakonec jsem všechny rozhovory důkladně přepsala. Výzkum je zaměřen pouze na SAS z Hradce Králové z důvodu hlubšího porozumění, na dané téma.

4.4.1 Soubor informantů

K realizaci výzkumného šetření jsem zvolila sociální pracovníky ze sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi v Hradci Králové. Povedlo se mi oslovit pět informantů, ze dvou sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, které se v Hradci

Králové nacházejí. Informanty jsem vybírala záměrným výběrem, kde jsem si stanovila daná kritéria. Prvním kritériem, které jsem si stanovila byl minimálně 1 rok praxe. Druhé kritérium, které musel informant splňovat byla praxe v sociálně aktivizační službě pro rodiny s dětmi.

Uvedený počet informantů je nižší z důvodu specifické sociální služby. Informanti vykazují různé věkové kategorie, které se pohybovaly na škále od 26 do 40 let. Také praxe informantů v sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi, byla velmi různorodá. Praxe informantů se tedy pohybovala od 1,5 roku do 7 let v konkrétní SAS. Informanti jsou označení písmenem **I** z důvodu zachování jejich anonymity. Zde je tabulka, která znázorňuje informace o informantech, kteří podstoupili polostrukturované rozhovory k mé bakalářské práci:

Tabulka 2: Informace o informantech

Označení	Věk	Praxe v SAS
I1	30 let	6 let
I2	30 let	2 roky
I3	26 let	1,5 roku
I4	27 let	5 let
I5	44 let	7 let

Zdroj: vlastní zpracování

4.4.2 Etika a rizika výzkumu

Při zpracovávání rozhovorů jsem postupovala podle Hendla (2008), který doporučuje, řídit se stanovenými etickými předpisy. Prvním předpisem je zachovat soukromí informantů. V bakalářské práci, tak nezmiňuji jména informantů ani názvy konkrétních organizací, kde se rozhovory odehrávaly, na přání informantů. Dalším předpisem je předem informovaný souhlas, na který jsem se tázala u každého informanta a zda chce rozhovor na základě dobrovolnosti podstoupit. Rozhovory jsem

zaznamenávala se souhlasem také na zvukový záznam v mobilním telefonu, která mi pomůže při zpracovávání detailních informací. Informanti byli předem informováni o cíli výzkumného šetření a názvu bakalářské práce.

Vnímám také určitá rizika, které se u kvalitativního výzkumu mohou objevit. Jedním z rizik, kterého jsem se obávala bylo, zda informanti budou rozumět položené otázce hned na poprvé. Tuto situaci jsem očekávala, a proto jsem se snažila informantům co nejlépe naformulovat položenou otázku, abych zachovala její význam a neovlivnila tak, tím jejich odpovědi. K tomu, mi tak slouží některé uvedené příklady u otázek, které nesou význam, jako nápomoc pro informanta.

Další riziko pořizovaného audiozáznamu, kdy informanti nemuseli uvádět přesné, pravdivé informace. Informanty jsem na začátku rozhovoru informovala o naprostém zachování jejich anonymity a anonymity organizace s tím, že rozhovor slouží pouze pro účely výzkumu a nebude nikde jinde zveřejněn a požádala je také, aby řekli vše, co chtějí k danému tématu říct.

Dále v rámci kvalitativního výzkumu nelze zobecňovat získané informace na celou populaci. Získané informace vypovídají pouze o informantech, se kterými rozhovory vznikly.

5. Interpretace výsledků sběru informací

V této kapitole se věnuji interpretaci získaných informací. Informace a poznatky jsem získala z výzkumného šetření, které bylo provedeno v rámci polostrukturovaného rozhovoru se sociálními pracovníky v sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi v Hradci Králové na základě stanovených dílčích cílů a tazatelských otázek. U každého dílčího cíle jsou interpretace rozděleny podle tazatelských otázek. V interpretacích jsou zachovány původní citace informantů, které mohou být nespisovného či hovorového výrazu. Následuje shrnutí výsledků získaných informací a poznatků jednotlivého dílčího cíle.

5.1 Interpretace získaných informací

Po transkripci, tedy přepsání všech rozhovorů byla provedena analýza získaných informací. Použila jsem segmentaci, která se užívá rozdělením dat do analytických jednotek, tedy do jednotlivých segmentů. Musela jsem tedy identifikovat významnost segmentu, zda je pro můj výzkum skutečně užitečný. „*Segment musí mít význam, který je nutné dokumentovat.*“ „*Přirozeným segmentem je odpověď informátora na otázku.*“ (Hendl, 2008:228)

5.2 Interpretace dílčího cíle 1

Dílčí cíl 1: Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny v domácím prostředí.

V prvním dílčím cíli se zaměřuji, jaký pohled má sociální pracovník na fungování rodiny v jejím domácím prostředí. Zejména, jak sociální pracovník vnímá domácí prostředí rodin, jaký vliv, má podle něj domácí prostředí na fungování rodiny, a jak se sociální pracovník dívá na výchovu dětí či dítěte v rodinách, se kterými pracují v SAS. Ke zjištění dílčího cíle 1 jsem užila tazatelské otázky TO1, TO2, TO3.

Všichni informanti se shodují na pohledu, že každá rodina je individuální a každá rodina žije téměř v rozdílném prostředí. Všech pět informantů našlo shodu v tom, že každá rodina se vykazuje výrazně jiným socioekonomickým prostředím a nějakým stávajícím problémem či rizikem. (R1) uvedl: „... *prostředí je hodně rozdílné.*“ (R2) uvedl: „*No, je to rodina od rodiny.*“ (R3) uvedl: „... , *že to není jedna a ta samá nějaká*

domácnost. “ Podle získaných informací, informanti často uváděli, že se setkávají, jak s rodinami, které žijí v nevhodných bytových podmínkách, tak i s rodinami, jejichž zázemí je dostačující a útulné, ale přesto je tam nějaký problém či riziko. Rodiny, které se ocitají na okraji společnosti žijí v jiném domácím prostředí než rodiny, které žijí v běžné společnosti. (R4) uvedl: „*No, naše rodiny většinou žijí v nevhodných podmínkách ..., bývají třeba na ubytovnách ..., ale pak jsou rodiny, který mají hezký bydlení... bytová problematika je taková nejpálčivější u našich klientů*“ Domácí prostředí rodin, tak i různě působí na sociálního pracovníka, záleží, ve kterém domácím prostředí se zrovna konkrétně ocitá, a jak často se v konkrétním prostředí vyskytuje. (R5) uvedl: „*ale, že se dostávám, jak do prostředí, ve kterým se necítím úplně dobře ... chladně, nezabydleně, neútně, ale dostala jsem se i do prostředí, že se tam od začátku cítím dobře, příjemně.*“ Důležité je také zmínit, že každá rodina se vykazuje jinými prostředky od materiálních a finančních až po podporu a pochopení. Každé domácí prostředí se tedy výrazně liší. Dva informanti popisují, že důležitou roli v domácím prostředí, ve kterém se rodina nachází, hraje i atmosféra v rodině. Domácí prostředí tedy nemusí zahrnovat pouze materiální stránku. (R5) uvedl: „*... jaký je to prostředí po stránce, nějaký jako nehmátatelný, nějaká energie, která tam je ...*“ (R1) uvedl: „*... jaká tam je v tu chvíli atmosféra v té rodině.*“

Všech pět informantů kladlo důraz na to, že jejich pohled na prostředí má opravdu velký vliv, hlavně na fungování rodiny. Nejen na samotné fungování rodičů, ale zejména i na fungování dětí. (R2) uvedl: „*Ten vliv je obrovský*“ (R3) uvedl: „*Velký, hlavně na fungování dětí ...*“ (R5) uvedl: „*Určitě obrovský.*“ Podle výpovědi dvou informantů je zřejmé, že rodiny často bojují s dvěma rovinami. První rovinou je chudoba, která se v rodinách často objevuje a může mít i dopad na výchovu dítěte či dětí v rodinách. Rodiče se tak snaží nejprve zajistit materiální stránku, do které mohou dle výpovědi informantů zařadit např. bydlení, finance, základní vybavení domácností, léky. (R2) uvedl: „*... máme rodiny, kde děti nemají vlastní postel, nemají matraci, nemají oblečení, nemají zabezpečenou lékařskou péči, ...*“ (R1) uvedl: „*... musím sehnat jídlo, musím sehnat bydlení ...*“ Jelikož se rodiče soustředí prvně na tyto materiální potřeby, mohou pak často zapomínat na sociální interakci či komunikační dovednosti. Avšak aby rodič mohl správně komunikovat potřebuje mít tyto materiální věci zajištěné. Proto zde navazují vlivem chudoby na výchovu dítěte. (R2) uvedl: „*V*

okamžiku, kdy nejsou zabezpečeny základní životní potřeby, tak prostě ta rodina se dál nedostane, i kdyby chtěla, ...“ Odpovědi, kromě velkého vlivu, byly dále i velmi různorodé. Část informantů se zmínila také o vlivu prostředí na zdraví rodičů a zejména dětí. Nepříznivé prostředí, ve kterém rodiny bývají, způsobuje častá onemocnění. Přičemž onemocnění má vliv na fungování dítěte v rodině. (R4) uvedl: *„... pokud žijí v nevhodném prostředí, kde se třeba nedá větrat, kde je plíseň, tak ty děti jsou často nemocné, ... nechodí do školy, ... mají problémy s prospěchem ...*“ (R3) uvedl: *„... vlhkost, plíseň ..., praská tam kanalizace, takže vlastně v tom vyrůstají děti a jsou často nemocné.*“ Oproti tomu (R5) je toho pohledu, že kromě materiální roviny, má také vliv na fungování rodin to, jakou energii rodina v konkrétním prostředí zanechává. (R5) uvedl: *„... jak tam vlastně ta rodina žije, co tam nechává za nějakéj jako otisk, ... to ovlivňuje ty její členy taky.*“ Podle výpovědi informanta (R3) může mít prostředí vliv i na sociální interakce. Rodiny mohou prožívat stud za prostředí, ve kterém bývají a vyhýbají se tak návštěvám ať už se jedná o blízké či nikoli. (R3) uvedl: *„... nechtějí si zvat kamarády nebo děti ze školy, aby chodily vlastně k nim domů, protože se za to stydí, žejo a není jim to příjemný.*“

Převážně všichni informanti uváděli, že podle jejich pohledu, představuje důležitou roli ve výchově dětí či dítěte v rodinách transgenerační přenos. To znamená, že rodič byl nějakým způsobem vychováván svým rodičem a tento způsob výchovy si odnáší i do své vlastní rodiny, kde tento způsob výchovy aplikuje na své děti. (R5) uvedl: *„... tak, jak to má zažitý ze své rodiny ..., a to potom samozřejmě jako předává dál.*“ (R4) uvedl: *„... pokud naše klientka vyrůstala v rodině, kde byl otec, který třeba bil matku a děti, ... tak ta matka si tyhle zkušenosti nese a uplatňuje zase ve své rodině.*“ (R3) uvedl: *„... co rodiče zažili, když oni byli vychovávaný...*“ V těchto případech se potom sociální pracovník snaží ukázat těmto rodičům nový pohled na výchovu dětí, ale už je poté individuální, zda tento rodič se rozhodne nový způsob výchovy přijmout nebo zda jej odmítne. Pokud dítě není ohroženo na životě, sociální pracovník moc do způsobu výchovy zasahovat nemůže. (R2) uvedl: *„... nemají rozhled, neví, že by ty věci šly dělat i jinak a tam vlastně začíná ta naše práce.*“ (R3) uvedl: *„... dáváme další možnosti, jak by to šlo vést tu výchovu jinak“* (R5) uvedl: *„... že ho bude bít, ... aby klečel na hrachu, ... tak mi zas nepřísluší do toho vstupovat“*

Část informantů se zmínila také o způsobu výchovy, která se v rodinách často vyskytuje. Každá rodina vykazuje přesto jiný způsob. Některé rodiny vedou liberální styl výchovy, kde má dítě mnoho volnosti, bez hranic a některé rodiny jsou opakem, vedou velice autokratický způsob výchovy, s přísnými pravidly. (R1) uvedl: „... nejsou hranice, není režim dne, dítě si dělá, co chce ...“ „... tvrdý hranice, tvrdý režim, tvrdá výchova, fyzické tresty, žádné odměňování, ...“ (R5) uvedl: „... chybí hranice dětem, a že se třeba hodně křičí, jakože ta komunikace ...“ Je to však velice individuální, jak už jsem zmiňovala a pokud rodič má zájem docílit změny.

Shrnutí výsledků

Výzkumné šetření v tomto dílčím cíli ukázalo na to, že pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny v domácím prostředí je velice podobný. Všichni informanti vnímají každou rodinu jako velice individuální, a i domácí prostředí, ve kterém rodina funguje. Všichni informanti uvedli veliký vliv domácího prostředí na fungování rodin. Nevhodné prostředí má obrovský dopad hlavně na fungování dětí v rodině. Někteří informanti se zmínili i o nevhodných životních podmínkách, které mohou mít za následek častá onemocnění dětí z čehož vyplývají další problémy a rizika. Dva informanti se shodli, že častým vlivem je i atmosféra, kterou rodina v prostředí zanechává.

Jedním z faktorů, který podle pohledu dvou informantů ovlivňuje způsob výchovy a fungování rodin v domácím prostředí je vliv chudoby na výchovu dětí. Pokud není rodina dostatečně materiálně zajištěna, je poté těžké rozvíjet se v komunikačních schopnostech a dovednostech. V čem se všichni informanti shodli bylo to, že určitě největší vliv na výchovu dětí v rodině je transgenerační vliv. Co si rodič odnáší ze svého života v rodině, přenesení i do své stávající rodiny a je už pak individuálně na rodiči, zda na změnu způsobu výchovy přistoupí. Část informantů uvedla, že v rodinách panuje buď liberální či autokratický styl výchovy. V moci sociálního pracovníka je poté najít zlatý střed a ukázat rodině nový pohled, způsob a nadhled na výchovu.

5.3 Interpretace dílčího cíle 2

Dílčí cíl 2: Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny ve spolupráci se „SAS“.

Ve druhém dílčím cíli bylo cílem zjistit, jak se sociálním pracovníkům spolupracuje s rodinami v SAS, tedy konkrétně v místě jejich pracoviště. Dále jak sociální pracovníci postupují v případě odmítnutí rodiny se spoluprací s nimi. A v neposlední řadě zjišťuji, zda informanti vnímají nějaké nedostatky a rizika v SAS. Ke zjištění dílčího cíle 2 jsem užila tazatelské otázky TO4, TO5, TO6.

Na základě výpovědí informantů, se většina naklání k pohledu, že spolupráce s rodinami v SAS je hezká. Spolupráci s rodinami v rámci konkrétní organizace hodnotí, jako funkční. (R3) uvedl: „*Ta spolupráce jako funguje*“ (R5) uvedl: „... *že vlastně jako velmi dobře*“ (R1) uvedl: „*Ale spolupracuje se mi s nima hezky*“ Tato hezká spolupráce může být i díky na základě dlouhotrvající služby, která už ví, jak s klienty díky mnoha zkušenostem pracovat, jak uvádí (R1): „... *lidi, který byli před námi, tak vyzkoušeli spousty jako různých věcí, tak aby to bylo funkční a my na tom pořád pracujeme, rozvíjíme ...*“ Část informantů také uvedla, že spolupráce rodin se SAS se odvíjí podle rodiny, protože každá rodina je individuální. (R3) uvedl: „... *v některých rodinách jim vadí pracovník, jako muž, některým zase pracovníce, jako žena ...*“ Informanti uváděli, že každá rodina má své tempo, jak se vypořádává s problémy v rodině. V některých rodinách jde vše dle plánovaných kroků a jiné potřebují více času. Jelikož se jedná o dobrovolnou službu, tak klienti mají zájem se sociálními pracovníky spolupracovat. Dva informanti uvedli podobnou odpověď v rámci nedobrovolnosti, konkrétně pokud mají službu nařízenou službu od OSPODU, tak je mnohdy spolupráce trochu těžší, mohou se bránit spolupráci. Nebo mohou být nemotivovaní a bránit se spolupráci v rámci špatných zkušeností, které si odnesly z předešlých organizací, nebo netuší, co je bude čekat. (R4) uvedl: „... *tak je ta spolupráce horší, než když přijde rodina dobrovolně.*“ Více se o odmítání či nespolečnosti věnuji v následující otázce.

Podle výpovědí informantů téměř všichni našli shodný pohled v tom, že služba spočívá buď na základě dobrovolnosti nebo na základě nařízení OSPODU, soudu či

jiných institucí. Rodiny, které službu navštěvují. To spočívá v tom, že rodina (klient) se může sám na základě vlastního rozhodnutí rozmyslet, zda službu bude využívat či ne, i když je nařízena služba v evidenci OSPOD atd. Je to tedy na rodině (klientovi). (R2) uvedl: „... *my jsme služba dobrovolná ...*“ (R4) uvedl: „... *naše služba je dobrovolná, takže jestli zájem nemají, tak prostě nemají ...*“ Pokud rodina přichází na základě nařízení a spolupráce se nezdaří, musí sociální pracovník informovat instituci, která rodinu (klienta) poslala. (R5) uvedl: „... *budeme, ale informovat OSPOD, že do té rodiny nejezdíme ...*“ (R4) uvedl: „... *pokud to rodina dlouhodobě ruší a schůzky neprobíhají, tak to komunikujeme s OSPODEM a pak spolupráci prostě nenavážeme.*“ (R3) uvedl: „... *OSPOD, pak chce po nás zprávy ...*“ Většina informantů se snaží rodiny namotivovat ke spolupráci, protože mohly mít třeba špatné zkušenosti z předchozích služeb. Nebo se snaží zjistit, zda je problém na straně v rámci spolupráce nebo osobní důvody rodiny (klienta). (R5) uvedl, že organizace má nastavené i konkrétní hranice „... *pokud se neozvete do tohohle data, tak už to budu považovat za to, že službu nechcete ...*“, nebude chodit na schůze atd. tak má sociální pracovník právo na to, spolupráci rozvádět, ukončit.

Informanti dále vypovídali velmi různorodě až na pár shod. Všichni informanti vnímají nějaká rizika, či nedostatky. Jeden informant uvedl, že se potýká s bariérou SAS, jelikož má SAS předem stanovenou cílovou skupinu, a tudíž nemůže přijímat některé rodiny, jak uvedl (R1): „*klienta nepřijmeme do služby ..., má duševní onemocnění, ale neřeší ho.*“ „... *když neřeší svoje psychický zdraví ... ta výchova dítěte se nebude posouvat v tý naší spolupráci ...*“ Další informant uvedl, že sociální pracovník se musí připravit na všechny situace, ve kterých by se rodina mohla nacházet, tedy musí umět vše, a to je velkým rizikem. (R2) uvedl: „*I když bych se cítila sebevěc připravená, ... vždycky přijde nějaký klient s dotazem, otázkou, problémem, který Vás překvapí ...*“ Také vnímá riziko překročení profesního vztahu, riziko vyhoření, řešení práce v osobním čase, jelikož se v rodinách sociální pracovníci mohou nacházet často např. z hlediska dlouhodobých spoluprací. (R2) uvedl: „*máme pocit, že s těmi rodinami jako žijeme jejich život*“ „... *rizikem i nějaká jako zahlcenost, ... máte ji stále v hlavě, prožíváte život jiných ...*“ Další informant vnímá riziko v častém stěhování se klientů, protože v rámci častého stěhování dochází k narušování spolupráce se SAS, spolupráce se tak pozastaví, či se rodina může dostat do dalších

problémů. (R4) uvedl: „... *takže vlastně to stěhování je takové rizikové ...*“ Podle výpovědi dvou informantů spadá do rizik a nedostatků také nižší finanční ohodnocení, či nedostatek vnímání této profese veřejností nebo dalšími institucemi. (R3) uvedl: „... *malý finanční ohodnocení.*“ „... *spolupracujeme i se školami ... nevědí vůbec, že takhle neziskový organizace fungují, existují.*“ (R4) uvedl: „... *celkově je to finanční ohodnocení nižší ...*“ Dále se shodují dvě výpovědi informantů, v rámci spolupráce s týranými či zneužívanými dětmi. Informanti uvedli, jako nedostatek, že neumí s těmito dětmi pracovat, protože nemají psychoterapeutický výcvik, který je z finančních důvodů nákladný. Do toho spadá tedy i financované vzdělávání, financování výcviků, které by sociální pracovníci ocenili a měli by tak možnost se dále rozvíjet ve své profesi. (R1) uvedl: „... *ale neumíme pracovat třeba s dětma, který jsou fakt jako týraný a zneužívaný.*“ (R5) uvedl: „*Ty výcviky jsou prostě drahý, ale k tý práci by se to velmi hodilo a mohlo by to dost i nám jako nějak pomoc a ulehčit.*“

Shrnutí výsledků

Výsledek výzkumného šetření ukazuje na většinu informantů. Podle pohledů informantů, se spolupráce s rodinami se SAS jeví, jako hezká, funkční a přiměřená. Podíl na funkční spolupráci nese i neustálý vývoj organizace a přinášení nových řešení. Dle pohledů části informantů může spolupráci se SAS také ovlivňovat, jakým tempem se rodina s problémem potýká. Část informantů také uvedla, že pokud rodina (klient) nemají zájem službu využívat (služba je dobrovolná), rodinu do spolupráce nutit nebudou. Pokud je rodině využití služby nařízeno od jiných institucí, musí alespoň o odmítnutí služby sociální pracovník informovat tyto instituce. V části případů informanti uvedli, že se rodinu snaží motivovat ke spolupráci, než ji ukončí. Pokud však rodina nespolupracuje má právo sociální pracovník spolupráci s rodinou rozvádět, k tomu slouží hranice, které má SAS nastavené.

Pohled sociálních pracovníků na rizika a nedostatky v SAS je velmi různorodý. Jeden informant vnímá riziko ve vymezené cílové skupině SAS, na kterou se zaměřuje a některé rodiny tak nesplňují požadavky SAS. Dalším rizikem, které informant uvedl může být nutnost připravení se na všechny situace, co by mohly nastat, což je samozřejmě nereálné. Velkým rizikem může být také pracovní vyčerpání, syndrom vyhoření a překročení profesního vztahu ke klientům. Jeden informant také uvádí časté

stěhování rodiny, které pozastavuje spolupráci. Dva informanti se shodují v nedocení této profese veřejností, malým finančním ohodnocením a chybějícího financovaného vzdělávání.

5.4 Interpretace dílčího cíle 3

Dílčí cíl 3: Zjistit pohled, jací činitelé ovlivňují fungování rodiny a dítěte.

Ve třetím dílčím cíli, bylo cílem zjistit pohled, jací činitelé nejvíce ovlivňují fungování rodiny a fungování dětí v rodině. Dále bylo cílem, jak se sociální pracovníci snaží zvyšovat pozitivní aspekty na fungování rodiny a zároveň, jak se snaží vyvarovat negativním aspektům. Ke zjištění dílčího cíle 3 jsem užila tazatelské otázky TO7, TO8, TO9, TO10.

V tomto výzkumném šetření se více, jak polovina informantů shodla v tom, že nejvíce podle jejich pohledu, ovlivňuje fungování rodiny zejména transgenerační přenos, tedy to, co se rodič naučil, jako dítě ve své rodině, si přenáší do své rodiny. (R1) uvedl: „... *takže nějaká jejich historie.*“ (R5) uvedl: „*Čím si, jako děti prošly, jak fungovala ta jejich rodina ...*“ (R4) „... *nějaký jako generační problémy ...*“ Dále se více jako polovina informantů shodla, že za jisté ovlivňování fungování rodiny mohou i různé systémy, jako je mikrosystém, kde každá rodina může individuálně ovlivnit fungování. Mezosystém, zejména instituce. A dále makrosystém, tedy stát a práva. (R3) uvedl: „... *samozřejmě i ten OSPOD, nebo kdokoliv ...*“ (R2) uvedl: „... *budu hodně mluvit o systému, ale i ten dost zasahuje do fungování rodin ...*“ (R5) uvedl: „... *jak jsou schopní spolu fungovat ...*“ Dva informanti se dle uvedených výpovědí shodli, že fungování rodiny také nejvíce ovlivňuje prostředí, ve které rodina bývá, či jejich bytová situace.

Všichni informanti se shodli na stejném pohledu, že ten, kdo nejvíce ovlivňuje fungování dítěte, jsou samotní rodiče. Zde záleží na tom, jaký má rodič vybudovaný vztah, vazbu s dítětem, zda spolu komunikují a vytváří si tak mezi sebou důležitou podporu. Největší vliv na dítě, má tak rodič či příbuzenstvo čili nejbližší osoby. (R1) uvedl: „... *výchova, režim dne, výchovný styl komunikace ..., jaký ty rodiče s nima mají vztah.*“ (R3) uvedl: „*Rodiče. Nebo další nějaký vlastně příbuzný.*“ (R5) uvedl: „... *jestli má s těmi rodiči vytvořenou vlastně dobrou vazbu ... dokážou mu dát tu lásku,*

bez jakýkoliv nějakých podmínek ... “ Více než polovina informantů také uvedla, že dalším faktorem, který ovlivňuje fungování dítěte je zmiňovaný mezosystém, do kterého se řadí hlavně instituce, škola nebo přátelé dětí. (R4) uvedl: „... *jako ti vrstevníci ...* “ (R3) uvedl: „... *i takle neziskový organizace ... maj určitý vliv taky nejenom na to dítě ...* “ Podle výpovědí dvou informantů má také vliv na fungování dítěte transgenerační přenos, tedy co si rodič odnesl ze své rodiny, přenáší do své rodiny, tedy tak jak se rodiče chovali k němu, většinou aplikuje ve své. (R1) uvedl: „*Na čem jako i ty rodiče vyrůstali, to ho taky jako ovlivní velmi, protože se tam budou přenášet ty věci ...* “

Výzkumné šetření ukázalo na shodný pohled všech výpovědí informantů, že nejlepším způsobem posilování pozitivních vlivů na fungování rodiny, se jeví posilování silných stránek rodin. (R1) uvedl: „... *posilovat ty věci, který se dařej.* “ (R2) uvedl: „*My jsme mnohdy první, kdo vůbec rodině ukáže ..., že nějaké silné stránky má.* “ Sociální pracovníci se snaží hledat, vyzdvihovat pozitivní prvky, než aby záměrně poukazovali na problémy a nedostatky. S tím také souvisí motivace, jelikož když rodiny za něco dostanou pochvalu, jsou tak více motivované ke spolupráci, vidí, že jejich snaha je oceněna. (R4) uvedl: „*Samozřejmě snažíme se v rodině posilovat to, co tam funguje.* “ (R5) uvedl: „... *hodně se mluví o tom, co nejde a co je špatný, ... stavět se dá na tom, co jde, a co je dobrý, a co je silný ...* “ (R3) uvedl: „... *a furt je motivovat, aby neztráceli tu naději ...* “

Více než polovina informantů se shodla v tom, že nejlepším možným řešením, podle jejich pohledu, jak zabraňovat působení negativních vlivů na fungování rodiny, je přes posilování silných stránek. Pokud se bude záměrně poukazovat na silné stránky rodiny, předejde se tak třeba riziku upozornění na ty negativní vlivy, které rodina třeba natolik vnímat nemusí. (R1) uvedl: „*Takže posilování toho pozitivního je vždycky super cesta.* “ (R2) uvedl: „... *když se něčemu snažíte zabránit, tak je možný, že to přivoláte ...* “ Sociální pracovníci se tedy snaží soustředit spíše na ty stránky, které se rodině daří. Podle výpovědí informantů se také část shodla, že se snaží pomocí zvýšené informovanosti, prevence a preventivních aktivit minimalizovat rizika či negativní vlivy. Upozornit rodiny, co se může stát nebo jaké to může nést následky. (R2) uvedl: „... *třeba oblast, ... nechtěného těhotenství.* “ Následné výpovědi informantů se prokazovaly také velmi různorodě. Dalším způsobem, jak se snaží zabránit negativním

vlivům, dle informantů je také poskytování doprovodů rodinám do institucí. Pracovníci mohou být na rodiny nepřijemní, ale díky doprovodu, přítomnosti sociálního pracovníka, se zde toto riziko minimalizuje či zcela zaniká. (R4) uvedl: „... řeknou jim, že na různé dávky nemají nárok, a to není pravda.“ Další informantů uvedl, že zasahuje do situace, kde působí negativní vlivy pouze v případě, pokud tato situace ohrožuje život dítěte. Zde má sociální pracovník ohlašovací povinnost.

Shrnutí výsledků

Během výzkumného šetření, jsem zjistila z výpovědí více než poloviny informantů, že podle jejich pohledu, nejvíce fungování rodiny ovlivňuje transgenerační přenos, mezosystém a makrosystém. Transgenerační přenos se v rodinách objevuje nejčastěji, protože to, co si odnesou rodiče z rodiny, kde vyrůstali dále aplikují do své rodiny, což tu rodinu poté samozřejmě ovlivňuje. Dále mezosystém, do kterého se nejčastěji řadí instituce, se kterými rodiny často spolupracují např. školy, úřad práce, dále vrstevníci, kteří mohou ovlivnit děti. A v neposlední řadě makrosystém tedy stát, práva občanů. Všichni informantů se shodli, že fungování dítěte nejvíce ovlivňuje samotný rodič.

Zároveň všichni informanti uvedli, že nejlepším způsobem, jakým mohou posilovat pozitivní vlivy na fungování rodiny, je zaměření se na jejich silné stránky. Jelikož se rodiny často setkávají ve společnosti s tím, že jsou upozorňovány pouze na jejich nedostatky. Více než polovina informantů uvedla, že díky posilování silných stránek se dá také předejít těm negativním vlivům. Část informantů se ve výpovědích zmínila o prevenci, zvýšené informovanosti, a hlavně poskytování preventivních aktivit rodinám, jak uvedl jeden informant např. při nechtěném těhotenství. Jiný informant uvedl i také poskytované doprovody sociálních pracovníků rodinám do jiných institucí, kdy pracovníci jednají s rodinami bez úcty, či jim nemusí poskytnou všechny informace, na které mají právo. Díky přítomnosti sociálního pracovníka se této situaci vyvarují.

5.5 Interpretace dílčího cíle 4

Dílčí cíl 4: Zjistit pohled, jak se rodiny začleňují a fungují ve společnosti.

Ve čtvrtém dílčím cíli bylo cílem zjistit, jak sociální pracovníci vnímají, mají pohled na zapojování se rodin do společnosti. Tedy pomocí nápomocných příkladů, které jsou uvedeny v transformační tabulce. Jak se liší hodnoty rodin, které navštěvují SAS s hodnotami společnosti. Zda se jejich hodnoty v něčem liší či nikoli. Dále se snaží sociální pracovníci pomoci rodinám, když dojde na ukončení spolupráce v sociálně aktivizační službě. Ke zjištění dílčího cíle 4 jsem užila tazatelské otázky TO11, TO12, TO13.

Dále se skoro všichni informanti shodli na pohledu, že největší vliv, který vnímají u rodin, které se snaží zapojit do běžných aktivit v dnešní společnosti, je transgenerační přenos. Jak už jsem zmiňovala v předešlých výzkumných otázkách. Rodiče mohli vyrůstat v rodině, kde jejich rodiče nebyli vedeni k práci či ke škole a tento postoj si tak rodič odnáší do své rodiny, kde tento způsob aplikuje také, pokud se ho nehodlá nějak změnit. Je to tedy nějakým způsobem přenesený zvyk rodiče. (R3) uvedl: „... *nejsou na to prostě zvyklí* ...“ (R5) uvedl: „... *co mají oni sami, ze svého dětství* ...“ Více jak polovina informantů uvedla, že pokud se jedná o pracovní činnosti rodičů, tak rodiče odkazují na jiné služby, protože zaměstnání se věnují pouze v případě, pokud to má dopad na dítě. (R2) uvedl: „... *hledání nové práce, ... k tomu se moc nedostáváme*.“ Většinou se spíše snaží aktivizovat rodiny (klienty) k samostatnosti vykonávání běžných úkonů, ukázat jim nové pohledy např. kde se ucházet o pracovní místo, webové stránky, pomáhají rodinám se sestavením životopisů atd. Část informantů se shodla, že rodiče mají zájem o to, aby jejich děti docházely do školy, tedy nevnímají rodiče tak, že by je tam záměrným způsobem nechtěli posílat. (R5) uvedl: „... *a snad ani nepotkali s tím, že by rodiče nechtěli děti posílat do školy*.“ Jeden informant vnímá rodiny, jako vděčné za to, že mohou pracovat a dostává se jim, takové nabídky.

Ve výzkumném šetření byla zjištěna částečná shoda odpovědí informantů, ale dále i různorodé odpovědi. Více jak polovina informantů se shodla na pohledu, že rodiny mají nastavené hodnoty velmi individuálně. V každé rodině se může objevovat jiný problém, se kterým se rodina potýká, a tudíž se mění i jejich individuální hodnoty fungování ve společnosti. (R3) uvedl: „... , *protože každé má ty hodnoty nastavený jinak* ...“ Dva informanti se shodli, že hodnoty rodin se mohou lišit od hodnot běžné společnosti z důvodu transgeneračního přenosu. Pokud byly hodnoty např. finanční

gramotnosti v rodině nastavené tak, že neřešili významnost financí, rodič si to přenáší i do své rodiny. (R5) uvedl: „... , *co si přinesli, ze svý jako primární rodiny ...* “ Následující další výpovědi informantů už byly velmi různorodé. (R1) uvedl, hodnoty rodin, oproti běžné společnosti se liší v tom, že rodina se často rozhoduje ve fázi „tady a teď“, tedy ihned bez případného rozmyšlení. (R3) uvedl, že vnímá u rodin častou hodnotu rodiny, na prvním místě. Podle výpovědi (R4) je zřejmé, že hodnota vzdělání u rodin bývá poměrně nižší úrovní než hodnota vzdělání u rodin v běžné společnosti. (R4) uvedl: „... *hodnota toho vzdělání bývá spíše nižší než třeba v běžné populaci.* “ A nakonec dle výpovědi (R5) je zřejmé, že hodnota ve výchově svých dětí je stejná, jako u rodin v běžné společnosti. Informant popisuje, že společnou hodnotou rodin, je správně vychovat své děti.

Všichni informanti se shodli ve dvou stejných odpovědích. Prvně informanti odpovídali, že se snaží zvyšovat šance na podpoření nebo pomoc rodinám po ukončení spolupráce se SAS, tzv. síťováním. (R5) uvedl: „... *nějakej plán, komu zavolat, ať už je to z vlastních zdrojů v rodině, ... nebo prostě nějaká služba ...* “ Pomocí síťování se snaží sociální pracovníci přeměrovat rodiny (klienta) po ukončení spolupráce se SAS, na případně na jinou službu, kterou by mohly ještě využít, či získat osobní kontakty na blízké příbuzné nebo přátelé. (R2) uvedl: „... *možnost pomoci státu, pomoci jiných sociálních služeb ...* “ Za druhé dle jasných odpovědí informantů, jsem vyhodnotila shodu v tom, že se sociální pracovníci snaží rodiny (klienty) dostatečně informovat o tom, že se na ně mohou kdykoliv po ukončení spolupráce se SAS obrátit, pokud by se rodiny dostaly znovu do potíží. (R1) uvedl: „... *klient ... pokud něco bude potřebovat, může se na nás obrátit.* “

Dva informanti také uvedli, že se snaží s rodinami zrekapitulovat individuální plán, na kterém se s rodinami pracovalo, než se spolupráce ukončí v nějakém časovém intervalu. (R5) uvedl: „... *zakotvit to, co se povedlo ...* “ Rodiny tak připravují na ukončení, vysvětlují, co se rodinám dařilo zlepšit, ukázat, jaké rodiny udělaly pokroky ve spolupráci a snaží se také informovat o možnostech řešení konkrétních situací, pokud by se mohly opakovat, aby rodina věděla, jak se s těmito situacemi vyrovnat. (R1) uvedl: „... *rozvolňujeme tu spolupráci ...* “

Shrnutí výsledků

V posledním výzkumném šetření byl zjištěn pohled, že podle skoro všech výpovědí informantů se rodiny začleňují a fungují ve společnosti podle transgeneračního přenosu. To, k čemu byl vychováván a veden si také přenáší do své rodiny. Pokud např. nebyli od mala vedeni k finanční gramotnosti, či učení se do školy, tak si to rodič přenesou do své rodiny a bude to aplikovat i na své děti. Více jak polovina uvedených odpovědí informantů se shodla také, že se rodiny snaží aktivizovat k tomu, aby zvládali běžné úkony, jako jsou např. sestavení životopisu, ukázání různých webových stránek na hledání pracovních pozic, i když otázky ohledně práce rodičů už nejsou v kompetenci sociálních pracovníků, ale odkazují je na jiné služby.

Přes polovinu uvedených odpovědí informantů, byl také zjištěn pohled, že každá rodina má jinak stanovené hodnoty, každá rodina je tedy individuální a bude se do společnosti začleňovat jinak, to také může souviset s transgeneračním přenosem. Všichni informanti uvedli, že pokud dojde k ukončení spolupráce se SAS, snaží se rodiny zasít'ovat na využití jiných služeb, pokud by se naskytly problémy. Spolupráce je tedy ukončena, pokud rodina už relativně funguje a nenachází se zde žádná rizika, která by rodinu a děti ve fungování ohrožovala.

Závěr

Ve své bakalářské práci se zaměřuji na téma sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi se především zaměřují na poskytování podpory a pomoci s cílem zlepšit jejich sociální dovednosti. Tyto služby také pomáhají rodinám zvládat obtížné sociální situace, kterým mohou čelit.

Teoretická část bakalářské práce je členěna do tří kapitol. V první se bakalářská práce zabývá vymezením hlavního pojmu rodina, který se bude často vyskytovat i v praktické části, použila jsem zde několik definic od různých autorů. Navazuji dále na fungování rodiny, které se člení na funkce rodiny a rodinu v potížích. Věnuji se zde výchovným stylům, které v rodině mohou panovat, jelikož se i v praktické části zabývám výzkumnou otázkou na toto téma, dále činitelům, kteří ovlivňují rizikové chování dětí a mládeže, jež také souvisí s výzkumnou otázkou. Výchovná otázka je také jednou z nejčastějších otázek, které se v sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi často řeší. V neposlední řadě navazuji na rodinu ohrožující dítě, protože sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi se hlavně snaží o to, aby minimalizovali možné riziko v rodině, které může ohrozit zdraví a fungování dětí. Navazuji druhou kapitolou, kde vymezuji pojem sociální služby, do této kapitoly jsem zařadila také sociální začleňování podle zákona č. 108/2006 Sb., § 3, o sociálních službách, protože to souvisí s mým hlavním zkoumaným cílem bakalářské práce. Popisuji zde několik metod sociálních služeb, financování sociálních služeb, výkon povolání sociálního pracovníka, kde se věnuji, jaké podmínky musí splňovat zájemce o výkon tohoto povolání a Etický kodex sociálního pracovníka. Ve třetí kapitole navazuji zákonným vymezením služby podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách a jaké jsou formy sociálně aktivizační služby podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Dále popisuji, jaké základní činnosti tato služba poskytuje podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. V neposlední řadě popisuji financování této služby. č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Praktická část mé bakalářské práce je členěna do dvou kapitol. Ve čtvrté kapitole vymezuji hlavní cíl a dílčí cíle výzkumu bakalářské práce. Následuje transformační tabulka, ve které jsou uvedené dílčí cíle a k nim jednotlivé tazatelské otázky. Ve výzkumu jsem zvolila kvalitativní výzkumnou strategii a jako výzkumný nástroj

polostrukturovaný rozhovor, jelikož jsem chtěla zkoumat dané téma více do hloubky a možnosti doptávat se informantů na odpovědi. Popisují dále průběh výzkumného šetření, které probíhalo v sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi v Hradci Králové. Výzkum je zaměřen pouze na sociálně aktivizační služby v Hradci Králové s cílem lépe pochopit dané téma. Soubor informantů představuje pět oslovených sociálních pracovníků, ze sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi v Hradci Králové, kde bylo mnou stanovené kritérium, praxe sociálního pracovníka minimálně 1 rok a praxe v sociálně aktivizační službě pro rodiny s dětmi. Na závěr této kapitoly popisují etiku a rizika výzkumu. V páté kapitole se věnuji interpretaci a shrnutí získaných informací podle jednotlivých stanovených dílčích cílů.

Hlavním cílem výzkumu mé bakalářské práce bylo: *zjistit pohled sociálních pracovníků v sociálních službách na fungování rodin a jejich začleňování se do společnosti*. Následně byly stanoveny čtyři dílčí cíle v rámci výzkumného šetření. Dílčí cíl 1: *Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny v domácím prostředí*. Dílčí cíl 2: *Zjistit, jaký je pohled sociálních pracovníků na fungování rodiny ve spolupráci se „SAS“*. Dílčí cíl 3: *Zjistit pohled, jací činitelé ovlivňují fungování rodiny a dítěte*. Dílčí cíl 4: *Zjistit pohled, jak se rodiny začleňují a fungují ve společnosti*.

Z rozhovorů bylo zjištěno, že se informanti převážně shodovali na pohledech, ve svých výpovědích. U některých dílčích cílů, jsou však uvedené i další velmi různorodé výpovědi informantů, které tak obohacují tento výzkum o cenné poznatky. Dle jednotlivých rozpracovaných dílčích cílů si dovoluji říct, že se mně podařilo docílit hlavního cíle. Pohled sociálních pracovníků je takový, že každá rodina je individuální, a od této roviny se dále odvíjí i domácí prostředí, ve kterém se rodina snaží fungovat. Prostředí, ve kterém se rodina vyskytuje má však velký dopad na její fungování. Další rovina, která nese vliv podle skoro všech uvedených výpovědí informantů na fungování rodin je transgenerační přenos, působnost mezosystému a makrosystému tedy zejména tím, co si rodič odnáší ze své rodiny do své stávající, působnost jiných institucí, či působnost státu nebo práv. Část informantů uvedla, že se s rodinami daří navázat spolupráci a pracuje se s nimi hezky, každá rodina má zase své individuální tempo. Z toho vyplývá, že se rodinám převážně daří začleňovat se do společnosti. Služba je víceméně postavená na dobrovolnosti.

Velice mě překvapilo, jak teoretická část práce koresponduje se získanými odpověďmi informantů. Jelikož jsem se v praktické části dozvěděla, že sociální pracovníci spolupracují s rodinami na základě spolupráce s dalšími institucemi, daly by se získané poznatky řešit i na vyšší úrovni a tyto informace v teoretické části dopracovat. Díky teoretickým konceptům jsem také mohla porovnat odpovědi informantů, které pocházejí z jejich zkušeností a dlouholeté praxe v sociálně aktivizačních službách pro rodiny s dětmi v Hradci Králové. I některé různorodé odpovědi informantů, které se vyskytují v praktické části bakalářské práce, mi naskytly mnoho nových úhlů pohledů na zkoumané téma.

Věřím, že má bakalářská práce by mohla být přínosná, jako zpětná vazba pro sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v Hradci Králové, ve kterých se konalo výzkumné šetření s informanty. Dále by mohla být také přínosná pro další sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, protože se v bakalářské práci zaměřuji problematiku fungování rodin a jejich začleňování se do společnosti. Snažím se zde vyobrazit různé pohledy sociálních pracovníků na zkoumané téma. Doporučením pro aktéry dané problematiky by měl být tedy individuální přístup k rodinám, zaměřování se na silné stránky rodin, jejich podporu a k efektivnímu síťování či informovanosti možné konzultace po skončení spolupráce se SAS. Doporučení je tak postaveno na základě provedené analýzy a získaných informací z odpovědí informantů.

Seznam použitých zkratk

ČR – Česká republika

SAS – Sociálně aktivizační služba

NSS – Nepříznivá sociální situace

OSPOD – Orgán sociálně právní ochrany dětí

Seznam použité literatury a zdrojů

DISMAN Miroslav, jak se vyrábí sociologická znalost –*Jak se vyrábí sociologická znalost: příručka pro uživatele*. 3., nezměn. vyd. Praha: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-0139-7.

GIDDENS, Anthony. Sociologie. Praha: Argo, 1999. ISBN 80-7203-124-4.

GULOVÁ, Lenka. Sociální práce Pro pedagogické obory. 1. elektronické vydání. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-9098-5. (online, pdf.) Dostupné z <https://www.bookport.cz/kniha/socialni-prace-522/> [citováno 2023-28-11]

HENDL, Jan. Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-485-4.

KOZLOVÁ, Lucie. Sociální služby. Praha: Triton, 2005. ISBN 80-7254-662-7.

MATĚJČEK, Zdeněk. Dítě a rodina v psychologickém poradenství. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992. ISBN 80-04-25236-2.

MATĚJČEK, Zdeněk. Rodiče a děti. 2. vyd. Praha: Avicenum, 1989

MATOUŠEK, Oldřich a PAZLAROVÁ, Hana. Podpora rodiny: manuál pro pomáhající profese. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0697-2.

MATOUŠEK, Oldřich. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0232-5 (online, pdf.). Dostupné z <https://www.bookport.cz/kniha/metody-a-rizeni-socialni-prace-3182/> [citováno 2023-12-16]

MATOUŠEK, Oldřich. Rodina jako instituce a vztahová síť. 2., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, Oldřich. Sociální služby: legislativa, ekonomika, plánování, hodnocení. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-310-9.

MATOUŠEK, Oldřich; KODYMOVÁ, Pavla a KOLÁČKOVÁ, Jana (ed.). Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-002-X.

MOŽNÝ, Ivo a JIRÁNEK, Vladimír. Rodina a společnost. 2. vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.

MOŽNÝ, Ivo. Sociologie rodiny. Vyd. 2., upr. Praha: Sociologické nakladatelství, 2002. ISBN 80-86429-05-9.

NAVRÁTIL, Stanislav a MATTIOLI, Jan. Problémové chování dětí a mládeže. Praha: Grada, 2011. ISBN 978-80-247-3672-3.

PLAŇAVA, Ivo. Manželství a rodiny: struktura, dynamika, komunikace. Brno: Doplněk, 2000. ISBN 80-7239-039-2.

RIEGER, Zdeněk. Návrat k rodině a domů: [příprava klientů institucionálních služeb na návrat z odloučení]. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-544-8.

SOBOTKOVÁ, Irena. Psychologie rodiny. 2., přeprac. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0253-0 (online, pdf). Dostupné z <https://www.bookport.cz/kniha/psychologie-rodiny-3223/> [citováno 2023-11-05]

ŠVAŘÍČEK, Roman. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách: pravidla hry/ Roman Švaříček, Klára Šedřová a kol.. – Vyd. 1. – Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-262-0273-8 (online, pdf). Dostupné z <https://www.bookport.cz/kniha/kvalitativni-vyzkum-v-pedagogickych-vedach-3165/> [citováno 2023-03-02]

VYHLÁŠKA č. 505/2006 Sb. *Výhláška, kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách*

ZÁKON č. 108/2006 Sb. *Zákon o sociálních službách*

ZÁKON č. 117/1995 Sb. *Zákon o státní sociální podpoře*

ZÁKON č. 218/2000 Sb. *Zákon o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla)*

ZÁKON č. 89/2012 Sb. *Zákon občanský zákon*

Seznam tabulek

Tabulka 1: Transformační tabulka	34
Tabulka 2: Informace o informantech	37

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka přepisu rozhovoru informanta č. 1

Příloha č. 1: Ukázka přepisu rozhovoru informanta č.1

Tazatel: Natálie Nefe

Informant č.1: sociální pracovnice

Věk: 30 let

Praxe v SAS: 6 let

T: *Jak vnímáte domácí prostředí rodin, ve kterém se snaží fungovat?*

I1: *Jako myslíte u našich klientů, celkově? Já si myslím, že to prostředí, je hodně rozdílný, protože, my jsme, sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi, ale to zaměření je na sanaci, což znamená hodně na měkký dovednosti, nebo úpravu měkkých dovedností, což jsou hranice ve výchově, komunikace s dětmi atd. to nebudu rozvíjet, to bych Vám odpověděla spíš na otázku, ale jen pro vysvětlení a dostane se k nám opravdu velký spektrum různých rodin. Což znamená, že rodiny, který jsou, řekla bych nízkopříjmový, jsou nějakým způsobem na okraji společnosti, mají třeba prekarizovanou práci a jsou na úřadu práce, žijou vlastně nebo jejich finanční zabezpečení jsou sociální dávky, takže celkově to, jak to prostě vypadá, když jsou na okraji té společnosti, jsou v těch opravdu nižších vrstvách, kdy jsou řekla bych i vyčlenění ze společnosti, takže tam to vypadá nějakým způsobem. Potom se posouváme ale o něco výš do nižších řádů společnosti, kteří nejsou vyloučeni, takže tam to taky vypadá jinak. A jinak to i vypadá v rodinách, které žijou ve střední třídě, což v podstatě jsou rodiny, které mají stejný příjem jako máme my, nebo těžko říct, jestli my jsme střední třída jako sociální pracovníci, to je asi taky důležitý říct. Máme klienty ze střední třídy, takže máme i klienty, kteří berou i víc finančních prostředků než my.*

I1: *Chcete to nějak rozvést, jak to vypadá v jednotlivých spektrech rodin?*

T: *Klidně můžete, jak to na Vás působí to prostředí, když jdete k rodinám.*

I1: *Mě možná napadá, že určitě jsou prvky, které všechny ty skupiny spojují. To je vlastně to, jaká tam je v tu chvíli atmosféra v té rodině. Chodí tam sociální služba, to znamená, že vždycky se v tý rodině něco děje, vždycky tam je, já už bych neřikala jako problém, já už to slovo nemám úplně moc ráda, ale vždycky se tam něco děje, je tam nějaká neuspokojená potřeba dítěte, nebo je tam nějaké riziko. Vždycky v tý rodině je cítit atmosféra, těžká, protože se těm dětem něco děje, jinak bychom tam ani nebyly,*

kdyby se tam nic nedělo. Co je nespojuje je určitě to, jakým způsobem ty domácnosti jsou vybavený, takže ta materiálnost, samozřejmě u těch úplně vyloučených rodin, tak ty standartně žijou na ubytovně, v jedné místnosti, kde je všechno, všichni spí na jedné posteli, můžou tam být švábi, štěnice. Většinou na chodbě sdílí sprchy nebo nějaké další umývací prostory, je to opravdu většinou malinkatá místnost, kde nic není, kde děti nemají nějaký svůj prostor pro to se učit nebo tak, pokud jsou starší. Pokud se to týká těch nižších stupňů společnosti těch rodin, tak ty většinou žijou už ve více prostorných bytech, to znamená, že nemají k dispozici jen jednu místnost, ale mají jich víc, je tam taky rozdílnost kolik lidí tam žije. Takže bych rozdělila, kde žije více generací a opravdu jsou v těch místnostech hodně nahuštění, hodně obyvatel, hodně lidí na malém prostoru anebo jestli tam je prostě jedna rodina třeba ve dvou místnostech tak už je to znát, tam většinou si myslím, jak kde, už tam je něco, kde to dítě má trošičku svoje a u těch středních, ty jsou prostě vybavení, žijou v domech nebo v bytech, dítě má většinou svůj pokoj. Může se to stát i u nižších stupňů, že tam je místnost, kterou ty děti mají k dispozici. Teprve pracujeme na tom, aby to dítě mělo svoje místo, ale u těch středních vrstev se to většinou nestává.

T: Jaký vliv má podle Vás prostředí na fungování rodin?

II: *Velký vliv má samozřejmě na fungování celé té rodiny, na fungování rodičů, ale i na fungování těch dětí. Zase bych to asi členila, ještě víc než do těch třech kategorií, protože tam záleží, jestli to dítě má svůj prostor nebo nemá. Vždycky je určitě, když dítě má svůj prostor, svoje místo, svoje hračky a musím říct, že chudoba samozřejmě velkým způsobem ovlivňuje to, jak rodiče vychovávají dvě děti. A teď to nemyslím vůbec negativně, ale prostě je to velký vliv, protože, když já do těch rodin přijdu, nebo když se s těma rodičema bavím, tak vím, že oni tohle téma hodně řeší. Neznám úplně moc rodiče, kteří by chodili k nám do služby a byli jim jedno jejich děti. Většinou se opravdu hodně snaží materiálně ty děti zajistit, to znamená, že kapacita na ty další výchovné věci je v tu chvíli samozřejmě nižší. Takže to je určitě jeden vliv té chudoby, musím sehnat jídlo, musím sehnat bydlení a v tu chvíli Vám je jedno, že třeba neuklízíte. A já to lidsky samozřejmě jako chápu nebo v tu chvíli si i jako třeba zakřičím na to dítě, protože jsem v extrémním stresu jako rodič, protože prostě třeba mu nemám dát co k večeři, a tak moc mě to stresuje, že s ním v tu chvíli jako řešit nějakou komunikaci, která bude jako citlivá, je náročný. Takže za mě je ten jeden vliv ta*

chudoba. Přemýšlím, ještě jsem něco chtěla říct co je ovlivňuje. Jo, určitě transgenerační, mezigenerační, je to jedno jak se tomu říká, přenos. To si myslím, že se objevuje téměř jako u všech rodin, které máme a má to na jejich fungování velký vliv, protože v těch původních rodinách, kde rodiče vyrůstali, tak se objevují ty prvky, které si přenášíme. A stejně tak jak to mám já, tak to mají samozřejmě oni a většina těch rodin, které máme ve službě nebo téměř všechny, ve svých rodinách nezažily třeba bezpečí, nezažili dobrý výchovný styl v tom smyslu nic není dobře a špatně ale třeba hodně křičí na svoje děti, ačkoliv jako říkají tohle se mi dělo, ale já to nechci, ale neumí to mít jinak. Takže ten transgenerační přenos je něco, s čím jako taky hodně, já neříkám bojujeme, ale je důležitý si to pojmenovat a nějakým způsobem s tím pracovat a za mě je to pak jeden z klíčů, jak se k těm tématům dostat, jak je otvírat. A to, v jakém prostředí já jsem jako vyrůstala, tak ovlivňuje to, v jakém prostředí, to je ten mezigenerační přenos, v jakém prostředí budou vyrůstat moje děti, když jsem nechodila do školy tak těžko se mi bude vést děti, aby chodily do školy a tohle se tam děje jako velmi. Ve výsledku jako, ve většině případů se přijde na to, dítě nechodí do školy, jaký já jsem rodič měl vztah ke škole, jak to teďka řeším nebo tam je nějaký hlubší problém typu financí, domácího násilí, který zastihuje to, že ten rodič už nemá jako mentálně ani kapacitu na to řešit ty další věci.

T: Jaký je Váš pohled na výchovu dětí či dítěte v rodinách?

I1: Jaký je můj pohled, no o výchově to je jako velký téma, který má spoustu jako prvků. Jako určitě je za mě důležitý mít nějaký hranice, protože pokud je ta výchova absolutně bezhraniční, tak to dítě si jako opravdu bude dělat co chce, pokud ta výchova bude naopak hodně jako hraniční, tak to to dítě bude jako velmi svazovat, nebude mít možnost se dále rozvíjet. Takže za mě jsou důležitý určitě hranice, a to jako v tom správným slova smyslu, protože se setkáváme s oběma extrémy. Je to pro mě i jako ve výchově, aby ty děti měly režim dne, protože jako já to všechno vztahuju k potřebám těch dětí, to je pro mě jako priorita ve výchově mít naplněné svoje potřeby jako rodič a pak ty potřeby můžu uspokojovat vlastně tomu dítěti, já musím pracovat se sebou, jako já rodič musím pracovat se svými emocema, protože pak to můžu naučit dítě atd. to se zase vztahuju k tomu přenosu, ale abych se vrátila k tomu režimu, tak pro dítě je potřeba mít režim, potřebuje mít i jistotu v tom, co budu vlastně dělat ráno, dostanu snidani, pak třeba půjdu do školy, pak se vrátím zpátky, tak tohleto je důležitý, zase

neříkám úplně jim plánovat každou minutu života, nebo naopak nemít vůbec nic, ale jít jako nějakou zlatou cestou. Myslím si, že ve výchově je důležité nastavit jako bezpečnej prostor, to by souviselo i s tou hierchií potřeb, s tou taky hodně pracuju, takže mít to bezpečí, stabilitu zázemí, uspokojení materiální potřeby v tom smyslu mám jídlo atd. to všechno ve výchově musím jako dělat, tehlechten bazál, pak můžu stavět samozřejmě dál. A je pro mě důležitá nějaká jako laskavá, otevřená komunikace s tím dítětem, to je za mě jako taky zásadní, vím že komunikace je pro mě něco, co by dítě i rodič měli umět jako zvládat. Pokud se nebudou o věcech bavit, tak nikdy k ničemu úplně moc nedojdou, žádný problém nevyřeší, a to je přesně o tom, že to dítě vedu k tomu, jako laskavě. Jo, tady se něco stalo, něco si třeba rozbil v pořádku, jak to spolu můžem teďka vyřešit, tady si rozlil vodu a nebudu na něj křičet, ale řeknu tyjo ty jsi rozlil tady vodu, no tak jak to vlastně vyřešíme, no tak rychle pro hadr a otřeme ji spolu a tím se to vlastně dítě učí, že i když se mi v životě nepovede, tak je v pořádku, můžu to nějakým způsobem řešit a vést ty děti k tomu aby potom i do budoucna o těch věcech mluvily, protože i prostě ve škole se mi budou dít věci třeba mě někdo nebude mít rád atd. a to tam jako si ten rodič musí budovat průběžně no. A pak je za mě důležité ten vztah a určitě i jako v tom smyslu vztahový vazby, mít ji nastavenou, ale tohleco všechno je hrozně těžký, mít nějakou zdravou vazbu s tím dítětem budovat jí i přes vlastně společně trávenej čas. A společně trávený čas, tím myslím aktivní čas, kdy jako jen tak spolu potichu nesedíme, jako můžeme, i to je důležitý jen tak spolu v tichu sedět, ale nějak to dítě jako rozvíjet. Nastavení výchovy v našich rodinách je taky od jednoho spektra po druhý, ne vždycky se výchova jako řeší, to bych chtěla říct, že ne vždycky je to jako to, po čem jdeme. Ale zažíváme různý situace, kdy ta výchova je naprosto jako liberální v těch věcech, které jsem pojmenovávala, nejsou hranice, není režim dne, dítě si dělá, co chce, nevhodně s ním komunikuju, třeba na něj křičím, jsem už zoufalá z toho, protože mě neposlouchá. Ale jako když nemá hranice tak, jak? Takže tyhlecty věci jsou hrozně jako volný, až po to spektrum kdy, je všechno jako velmi nepropustný, tvrdý, tvrdý hranice, tvrděj režim, tvrdá výchova, fyzické tresty, žádné odměňování, prostě je to tam. My se pohybujeme mezi velkým spektrem tady těch jako věcí, takže úplně to nedokážu popsat, že je to tak, nebo tak, samozřejmě nejčastěji není to ten zlatý střed, který bysme chtěli a ke kterému jdeme, ale je to spíš na tý jedný straně nebo na druhý straně, ale lidi jsou určitě, jako kdybych si představila škálu od jedné do deseti,

tak někteří jsou na desítce, někteří jsou na devítce, na osmičce a některý jsou uprostřed a tam se řeší úplně jiný téma. Takže nelze úplně přesně popsat, jak to ty rodiny mají, protože ty rodiny jsou vždycky individuální i ten přístup k nim jako musí být individuální, jak se s nima pracuje no.

T: Jak hodnotíte spolupráci s rodinami a dětmi ve Vaší konkrétní organizaci?

I1: *No, nám se s rodinami, řekla bych, spolupracuje hezky, protože už ve středisku, ve kterém se nacházíme tak funguje opravdu hodně dlouho, 26 let a to znamená, že si prošlo různým vývojem a to podle mě na to má samozřejmě velký vliv, protože lidi, který byli před námi, tak vyzkoušeli spousty jako různých věcí, tak aby to bylo funkční a my na tom samozřejmě pořád pracujeme, rozvíjíme, ale už víme, jak se k těm rodinám dostat, takže na začátku spolupráce vím, jaký případně otázky chytají ty rodiče k tomu, aby s námi tu spolupráci začali. Víím, jak si s nima vytvářet jako důvěrný vztah, ale v tom smyslu zase že, jako v rámci etiky, i nějakých metod sociální práce bude taková polopropustná hranice, kdy ano jsem tady pro Vás, ale na druhou stranu máme nějaký hranice, nebudeme se tady prostě objímat, dávat si dary a podobně, ale bude to profesní vztah. Já si myslím, že tady v tom středisku už umíme ty lidi si zachytit, umíme s nima navázat vztah, to znamená že ta spolupráce s nima je jako hezká. Ačkoli musím říct, že někdy se řešej fakt těžký témata, někdy se prostě dostáváme i k tomu, že zjistíme týrání, nějaký takovýhle věci, takže nebo sebevraždy to se prostě taky děje, kdy děti chtěj spáchat sebevraždu. Takže jsou to těžký témata, ale i přes těžký témata i přes to, že rodičům někdy řeknu, v tuhle chvíli profesně vnímám, že by Vaše děti v tuhle chvíli tady neměly s Vámi být, tak jsme schopni se o těchletěch věcech se bavit, a to si myslím, že je velká síla i těch zkušeností těch lidí, který tady byli předemnou. Ale spolupracuje se mi s nima hezky, myslím si že, jako ta služba je fakt hezky nastavená pro tyhle věci no, i klienti to hodnotěj jako dobře, že jim to jde fakt jako na míru, jak potřebujou, ten přístup, jak už jsem říkala je hodně individuální i jako participační. Já jsem jako, ačkoli nemám výcvik, tak mi je hodně blízká systemika, takže ty klienty spíš jako otevřenýma otázkama vedu k tomu, aby si sami pojmenovali, co vyzkoušej, než spíš jako abych jim radila, teď jděte tam, teď vyzkoušejte tohle, ale je to takový hodně o partnerství o důvěře, samozřejmě ale i o hranicích, pokud se dozvím trestnej čin, tak řešíme spolu, jak to půjdem nahlásit, ale tam je zas ta participace tý rodiny. Od začátku*

mají jasně vymezený hranice, když se dozvíme trestnej čin tak v tu chvíli se jich ptáme, jak to jako budeme řešit a vědí, že to budeme řešit.

Zdroj: Ukázka přepisu rozhovoru s informantem č.1